د سینګاپور داستان

دري ژباړه او لنډیز: محمود کرزی

پښتو ژباړه: امید حیران

۱۳۹۴ لمریز کال

د سېنګاپور داستان

(د لي کووان يو خاطرې)

اخيستنه او ترتيب:

محمود کرزی

ژباړن:

امېد حيران

۱۳۹۴ل کال

Download from: aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب پېژندنه:

د كتاب نوم: د سينګاپور داستان

اخيستنه او ترتيب: محمود كرزی

ژباړن: امېد حيران

خپرندی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنګي څانګه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډيزاينګر: ضياء ساپی

پښتی ډيزاين: فياض حميد

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوكه

چاپكال: ۱۳۹۴ ل كال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۶۰)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د كتاب د محتوا مسوليت ليكوال پورې اړه لري.

Download from: aghalibrary.com

لړلیک

سرلیک **مخ**

پېژندنه..۱
هغه لاره چې باید په یوازېتوب سره ترسره شوې وای..........۳
انګلستان خپل ځواکونه اوباسي.........................۱۳
د پیسو مالي مرکز جوړول..............................۱۶
د کارګري ټولنو د مرستو جلبول.........................۴۴
منصفه ټولنه، نه جیره خوړونکې ټولنه....................۴۹
تقاعدي حقونه...۵۴
په غرب کې د رفاهي پروګرامونو لګښتونه.................۵۸
د سېنګاپور سیاستونو خلک ډېر کار ته وهڅول.............۵۹
سینګاپور دیوه نړیوال سوداګریز او اقتصادي مرکز په توګه......۶۴
د ښارونو سرسبزه (شنه) کول.............................۶۵
مطبوعات او بهرنۍ ګتې.................................۶۸
ټولیزې رسنۍ..۷۴
فیلیپیني رسنۍ..۸۳

Download from: aghalibrary.com

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

Download from: aghalibrary.com

د سر خبرې

کله چې مې د سينګاپور داستان ټول کتاب مطالعه کړ، نو ريښتيا وو ايم ډېر جالب، ګټور او نادر کتاب و، سمدستي مې يې د پښتو ژباړې تکل وکړ. نوموړی کتاب اصلي په انګليسي ليکل شوی دی چې په دري ژبه ژباړل شوي کتاب څخه ښاغلي محمود کرزي اقتباس کړی او ما همدغه اقتباس شوی کتاب پښتو ژبې ته وژباړه.

د سينګاپور داستان کتاب ليکوال د نوموړي هېواد د بنسټګر او لومړي ولسمشر لي کووان يوو دی، په ياد کتاب کې د نوموړي ياديزې او خاطرې ليکل شوي چې د خپلې ولسمشرۍ پرمهال يې ليکلي دي، پدې کتاب کې د نوموړي اقتصادي طرحې، د فساد پرضد مبارزه، د اقتصادي مافيا له منځه وړل او په نوموړي هېواد کې د رسنيو، روغتيا، کرنې، ښاري ښکلا، ملت جوړونه او نورو مسايلو په اړه د نوموړي بريالۍ طرحې او خاطرې ليکل شوي پدې کتاب کې دا هم ليکل شوي چې نوموړي څنګه وکړای شول سينګاپور د يوه تش ډاک څخه د نړۍ پر مهم سوداګريز، اقتصادي، پولي او ټرانيټي هېواد بدل کړي.

پدې کتاب کې دا هم ليکل شوي چې دداسې يوې ټولنې څخه ملت جوړ کړي چې د بېلابېلو مذهبونو، ډلو او متفاوتو کډوالو څخه جوړ

شوي وي لکه د هندوانو، چينايانو، برتانويانو، اندونيزيايانو او هالنډيانو څخه تشکليل شوي هېواد يې د يوه موټي ملت په توګه جوړ کړ.

دا کتاب د افغانستان د اوسنيو حالاتو لپاره يوه ښه نسخه ده چې زموږ سياسيون يې پلي کړي، چې څنګه وکړای شي زموږ ملي ګټو، ملي ارزښتونو، اقتصادي خپلواکۍ، ځمکنۍ بشپړتيا او ملي حاکميت تامين کړي.

زه د قدرمن استاد ښاغلي پوهنوال محمد اسمعيل يون څخه ډېره مننه کوم چې د نوموړي کتاب د چاپ په برخه کې يې لازمې شونتياوې برابرې کړي او په غوره بڼه يې چاپ کړ، همدارنګه د قدرمن ملګري ښاغلي فياض حميد نه ډېره مننه کوم چې د کتاب پښتۍ يې په خپلو ګوتو ډيزاين کړه او د دروند ملګري ښاغلي ضياءالرحمان ضياء نه هم ډېره مننه کوم چې د کتاب د متن په ډيزاين کې يې خپل مخلصانه کار ونه سپموه، يوه نړۍ منندوی يم. زه نورې خبرې نه اوږدوم تاسو ته د کتاب د لوستو بلنه درکوم.

درنښت

امېد حيران

پلازمېنه کابل

پېژندنه

هغه کتاب چې د ځینو مطالبو خلاصه یې دلته وړاندې کېږي، د ډېرو لوړو او ځیرکو کړندلارو درلودونکی دی چې د سینګاپور د پېژندل شوي رهبر ښاغلي لي کوان یو (په ۱۹۲۳ سپتمبر په ۱۲ زېږېدلی) د اقتصادي او ټولنیز پرمختګ د تامین په موخه طرحه او وړاندیز شوی.

دا کړندلارې د ستونزو لپاره ګټورې حل لارې وړاندې کوي، چې یو وخت د سینګاپور خلک ورسره ښکېل وو. د ښاغلي (یو) دا کتاب ډېر ښکلی او ډېر په زړه پورې او د لوستو وړ کتاب دی، دا کتاب د تازه او نوښتګرو مفکورو څخه ډک دی، چې د اقتصادي او ټولنیزو ستونزو او شاتګ طرحه شوی او د خپله د ښاغلي (یو) له خوا په عمل کې پلی شوی.

د ښاغلي یو کتاب له شک پرته د هغو خلکو لپاره ګټور او اړین دی چې د هغوی موخه د انکشافي لارو پلټل وي چې د کلتور، عادتونو، تاریخ او د ټولنې ټولنیز جوړښت سره سمون وخوري.

هغه څه چې دلته لولئ ځینې مفکورې او کړنې دي چې د ښاغلي یو په کتاب کې تر بحث لاندې نیول شوي او په عمل کې د هغوی پلي کول د سینګاپور د چټک پرمختګ بې رامنځه کړی.

د ښاغلي لي کووان یو افکار او بریالیو کړندلارو د دریمې نړۍ د ډېرو رهبرانو پام ځانته اړولی دی او په ځانګړې توګه ختیځو اسیایي هېوادونو کې پلي شوي دي. پدې ډول چې دا انکشافي کړندلاره یوه غوره بېلګه او موډل دی چې د اقتصادي او ټولنیزو پرمختګونو لپاره یې د جنوبي اسیا هېوادونو لپاره وړاندې کړی. د لي کووان یو ځینې ستراتیژۍ چې د سینګاپور او سنې پرمختګ هغه ته منسوبېږي په لاندې ډول وړاندې کېږي.

هغه لاره چې باید په یوازېتوب سره ترسره شوې وای

داسې اثار او کتابونه شته دي چې د ماښیو جوړولو، ماشین جوړولو یا د کتابونو لیکلو طریقې انسانانو ته زده کوي. خو ما په ټول ژوند کې داسې کتاب نه لوستی او نه لیدلی چې خلکو ته د ملت جوړونې لاره وښیي، هغه هم داسې ملت چې له بېلابېلو ډلو لکه، چیني کډوال، برتانوي هندوان، اندونیزیایان او هالنډیانو څخه جوړ شوی وي. همدارنګه ما تر اوسه داسې کتاب نه دی لیدلی چې د داسې خلکو لپاره د ګټې وټې چل وښیي چې پخوانی حیثیت د سوداګریز بندر په توګه له لاسه ورکړی وي او د لوړې له ګواښ سره مخ وي.

ما هېڅکله انتظار نه درلود چې په ۱۹۲۲ کال، د ۴۲ کلنۍ په عمر به د خپلواک سینګاپور مسوولیت او د دوه میلیونو نفوسو زیمه واري په غاړه واخلم. له ۱۹۵۹ کاله څخه هغه وخت چې ۳۵ کلن وم، د سینګاپور د خپلواک دولت

لومړی وزیر وم. موږ په ۱۹۶۳ د مالیزیا فدراسیون سره یوځای شوو، خو ډېر ژر د سینګاپور او فیډرالي حکومت ترمنځ د اساسي نظرونو اختلاف راغی، دا چاره د دې سبب شوه چې یو ناڅاپه د ۱۹۶۵ کال په اګست کې د یوه خپلواک دولت په توګه رامنځته شو او د پرمختګ ستونزمنه لار او د بې وزلۍ څخه په یوازې ځان ووځو.
زموږ څخه وغوښتل شو چې مالیزیا پرېږدو او خپل نوی برخلیک پخپله وټاکو، دې وخت کې ډېرې ستونزې زموږ پر مخ پرتې وې او زموږ بقا یو ناشونی ښکارېده، سینګاپور یو طبعي هېواد نه وو؛ زموږ مملکت داسې پخپله مو رامنځته کړی و او د تاریخ په اوږدو کې مو د نورو هېوادونو تر قلمرو لاندې ګڼل کېږدو، موږ یوازې هغه هېواد و چې انګلستان د خپل سوداګریزو توکو د بندر په توګه رامنځه کړی و او د خپلې نړیوالې سوداګرۍ د یوځای کېدو د ټکي په توګه ګټه اخیسته، دا هغه جزیزه وه چې موږ ته ډېره نیمګړې په میراث پاتې وه، دا ځمکه په حقیقت کې هغه زړه و چې بدن یې زموږ په اختیار کې نه و.

زموږ د خپلواکۍ نه وروسته مطبوعاتي تبصرې د بدبینۍ او ناهیلۍ نه ډکې وې او دې کار زه ډېر زورولم. یوه لیکوال د مستعمرو څخه د انګلیستان وتل د روم امپراتورۍ د نزول سره پرتله کول، چې د مستعرو څخه د رومي ځواکونو د وتلو نه وروسته هلته نظم خراب، بې قانوني او ګډوډي رامنځته شوه او وحشي قومونه پر امپراتورۍ مسلط شول.

دینین وارنر په ۱۹۲۵ نېټه په Sydney Morning Herald کې داسې ولیکل" یو خپلواک سینګاپور درې کاله مخکې د پاتې کېدو وړ نه وو. هېڅ داسې نښه نښانه نه وه چې سینګاپور دې د پاتې کېدو قابلیت ولري.

" ریچارډ هیو په ۱۹۲۵ کال د اکسټ په ۲۲ نېټه په London Sunday Times کې داسې ولیکل (که د برتانیې هغه چې ۱۰۰ میلیونه پونډه لګښت لري بندې شي، د سینګاپور اقتصاد به سقوط وکړي.) ما دا ډول اند ښتني پرځای بلل خو چاته مې نه ویلې؛ زما دنده داوه چې خلک هیله من کړم نه دا چې د هغوی روحیه کمزورې کړم.

یوه مهمه پوښتنه چې زما په ذهن کې ګرځېده داوه چې برتانیه ترکله کولای شي په سینګاپور کې خپلې اډې وساتي، د برتانیې لومړی وزیر ویلسن پارلمان کې د خپل ګوند غړو د مخالفت سره مخ و، د (سویز شرق کانال) ډېر لږښت درلود او د کارګر کوند لپاره یې ډېرې رایې نه درلودې.

د برتانیې حکومت کارګر ګوند غوښته چې خپلې پیسې ډېری په پرمختیایي پروژو کې ولګوي، چې پدې کار سره یې رایه ګټله.

د امریکا متحده ایالات یوائینی قدرت و چې کولای یې شو په ختیځې اسیا کې امنیت او ثبات تضمین کړي او په خپل وار په ویتنام کې د ګوریلایي جنګ کې بوخته وه، چې د امریکا په متحدینو او په اسیایي او افریقایي هېوادونو کې یې شدید درز اچولی و، د شوروي اتحاد او د چین جمهوریت لخوا د امریکا ضد

پروپاګنډې په دریمه نړۍ یو اغېزمن کار و، ما داسې احساس کاوه چې متحده ایالاتو ته اجازه ورکول چې د برتانیې نقش سره په سېنګاپور کې مقابله وکړي که ناممکن وي لږ تر لږه له سیاسي اړخه به لوړه بیه ولري.

له بل پلوه استرلیا او نوی زیلانډ د سېنګاپور لپاره باوري تضمین کوونکي نشوای کېدای، ما دا وېره لرله چې د برتانیا نفوذ به ورو ورو خو په قطعي ډول به لږ شي او د متحده ایالاتو نفوذ به ډېر شي. لکه زما د نسل پښان د هغه نسل چې د امپراتورۍ په خېټه کې لوی شوی و، د دا ډول یو بدلون هضمول اسانه نه و.

په نوې اوضاع کې ستونزمنه وه چې له برتانیې پرته د امریکا خواته راشم، انګرېزانو په ډېرې نرمۍ سره غوښته خپل نظر تحمیل کړي، پدې اړوند د امریکایانو چلند د انګرېزانو سره ډېر توپیر درلود؛ دا ډول توپیر د جنوبي ویتنام د مشرانو سره په ښکاره ډول لیدل کېده؛ ان د تایلینډ او فیلیپین مشران چې دومره تر ګواښ لاندې نه وو، هم د امریکا د سرزوري چلند سره مخ وو. امریکا د عروج پرلور یو ځواک و د ځواکمنو متو سره او غوښته یې ترې ګټه واخلي، زما بله اندېښنه د سېنګاپور له قلمرو څخه دفاع وه، دا په داسې حال کې وه چې موږ کافي نظامي ځواک په واک کې نه درلود، موږ دوه نظامي کنډکه درلودل او دواړه د یوه مالیزیایي تورن ترقوماندې لاندې وو، پوښتنه داوه چې څنګه ژر کولای شو د سېنګاپور څخه د دفاع لپاره نظامي

ځواک جوړ کړو ولو که لومړنۍ او لږه هم وي، موږ اړوو چې له کود تا یا د نورو له تېري څخه ځان وژغورو، چې مالیزیایي افراطیونو کولای شو د مالیزیایي ځواکونو نه په ګټنې زموږ د هېواد پروړاندې پیل کړي،

دې ډول کرغېړنو حرکتونو کولای شول چې هغه خپلواکي چې مو ترلاسه کړې ورته زیان ورسوي او شاتګ ته مو اړ کړي، په کوالالمپور کې د مالیزیا ځینې رهبران پدې نظر وو چې سېنګاپور ته باید هېڅکله اجازه نه وای ورکړل شوې چې له مالیزیا څخه بېل شي.

دا اشخاص پدې باور وو چې سېنګاپور باید په زور غاړې ایښودو ته برابر شوی وای، په هغه صورت کې چې یوه پېښه کېدله او څه شی په سرتونکو عبدالرحمان(دهغه وخت د مالیزیا رهبر) راتله، تورن عبدالرازق د لومړي وزیرۍ مقام ته رسېده او د مالیزیا افراطي رهبرانو هغه مجبوروه چې د د سېنګاپور په اړه د (تونکو) سیاست ته تغیر ورکړي، دې کار کولای شو چې سېنګاپور د تاوتریخوالي سره مخ کړي، یو د بې باورۍ او خطرناک وخت وو.

سره له دې چې له دې ډول اندېښنو سره لاس او ګرېوان وم، مجبوره وم یو بل مهم کار چې د په هېواد کې د نظم ساتنه او قانون و ځواب ویوونکی و اوسم.

موږ وېره درلوده، کله چې د مالیزیا ملي واحد سازمان مالیزیایي پلویان متوجه شي که د مالیزیا حکومت هغوی یوازې پرېږدي، له کنټرول‌ه اوځي او د اتکل نه لرې اقدامات‌و لاس پورې کړي، بلخوا زموږ اکثریت پولیس مالیزیایي الاصله افراد ول. سېنګاپور ته ددې اشخاصو وفاداري کولای شوای د سېنګاپور حکومت د مالیزیایي سینګاپوري شورشیان بدلون وکړي او مالیزیا سره د سېنګاپور د بیا یوځای کېدو پلویتوب وکړي، نو موږ سېنګاپور سره ددوی له ملاتړ څخه ډاډمن نه وو.

دا چې ګاه کېنګ سووي (Goh king Swee) لېوال وو چې زموږ د امنیتي ځواکونو جوړښت پر غاړه واخلي، د امنیت له اړخه یو څه ارامه شوم. کېنګ سووي چې په برتانیه کې یې زده کړې کړې وې په ۱۹۲۵ کال کې د سینګاپور د لومړي وزیر په توګه وګمارل شو، ما دا هوډ درلود چې د کورنیو چارو او ملي دفاع وزارتونو مسوولیت د یوه وزارت په چوکاټ هغه ته ورکړم، دا چاره هغه سره دا مرسته کولای شوای چې د پولیسو څخه د پوځ د روزنې په برخه کې ګټه واخلي، نظامي ځای ته د کېنګ سووي لېږد، په مالیې وزارت کې لویه تشه رامنځته کړه، ما دا موضوع هغه سره شریکه کړه او دواړو د لیم کیم سان (lim kim san) د مالیې وزیر په توګه وګماره، د کیم سان یو کارنده سړی و، کاریګر شخص و، هغه پرته له ستونزې د کېنګ سووي سره هم کار کولای شوای. دې چارې ښاغلي کېنګ ته فرصت ورکاوه چې ترڅو په غیر رسمي ډول د اقتصادي سیاست په برخه کې مرسته وکړي.

دربمه مسله او ترټولو لویه مسله چې ورسره مخامخ وو هغه اقتصاد وه

-څنګه کولای شوو ولس لپاره د ډوډۍ غم وخورو؟

اندونیزیا موږ سره په مخالفت او سیالۍ کې وه او سوداګري د رکود په حالت کې وه، مالیزیایانو غوښتل سینګاپور له پامه وغورځوي او

خپلو سوداګریزو شریکانو، واردوونکو او صادروونکو سره د خپلو بندور له لارې نېغ په نېغه معامله وکړي، هغه خپلواک سېنګاپور څنګه کولای شو د برتانیې د تسلط نه پرته په خپلواک ډول خپله بقا وساتي؟ پداسې حال کې چې بېکاري په سلو کې ۱۴ سلنه وه او د لوږېدو په حال کې وه، باید دې ډول اساسي پوښتنو ته ځواب ویلی شوای وای، سربېره پردې روښانه وه چې موږ باید په نوي معیشت لاره جوړه کړې وای، ما وارداتي مواد لیدلي وو چې سېنګاپوري کارکوونکو په کره ډول هغه درجه بندي کول او د صادراتو لپاره یې چمتو کول.

له دې نه وروسته خام مواد چې د مالیزیا او اندونیزیا څخه سېنګاپور ته وارد یږي، صادرولو ته اماده کېږي، زموږ په واک کې نه وو. موږ مجبور وو یو نوی اقتصاد رامنځته کړو او نوې لارې او طرحې تجربه کړو، هغه طرحې او کړندلارې چې د نړۍ په هېڅ ګوټ کې چا نه وي تجربه کړي، ځکه داسې هېواد نه وو چې موږ دې ترې تقلید کړی وای، هانکانګ یوازینۍ جزیره وه چې له موږ سره یې ورته والی درلود؛ خو د هانکانګ حکمراني یوازې د انګلستان په لاس کې وه او چین یې د خپل وروستۍ ځمکې په توګه په واک کې لرله. له اقتصادي نظره، هانکانګ تر ډېره د چین برخه وه او د اتصال او اړیکو د پل په توګه یې د چین او پانګوالې نړۍ او د غیر کمونیست هېوادونو سره یې د سوداګرۍ دنده ترسره کوله.

ددې مسلو په اړه له دقت وروسته او هغه بدیلونه چې په لاس کې مو وو، دې پایلې ته ورسېدو چې که کېدای شي سېنګاپور د اسیا په جنوب ختیځ کې دیوه جزیره ډوله ښاري دولت په توګه پاتې شي، نشي کولای د یوه عادي سیاسي واحد ته توګه عمل وکړي، د داسې یو ښاري دولت د پاینښت لپاره لازمه ده چې د هغه خلک خارق العاده کوښښونه وکړي او باید متحد، اوربدونکي او د شرایطو سره برابر خلک اوسي، موږ چې پداسې یو ښاري هېواد کې ژوند کاوه باید داسې خلک پاتې شوي وای چې خپلې چارې مو اغېزمنې او نظر ګاونډیانو ته ارزانې ترسره کولای؛ ځکه زموږ ګاونډیو داسې هوډ درلود چې موږ هېڅ وګڼي او زموږ رول دیوه سوداګریز ګودام او دلال په توګه له منځه یوسي.

زموږ ترټولو لویه پانګه زموږ د خلکو باور و، دا باور موږ د خپلې مبارزې له لارې ترلاسه کړی و، چې د خپلو خلکو په نه شتون کې، پرته د کومې وېرې، د کمونیستانو او مالیزیایي افراطیونو پروړاندې مو پیله کړې وه او دا کار مو هغه وخت وکړ چې زموږ پولیس او پوځي ځواکونه لا تراوسه د مالیزیا مرکزي حکومت په لاس کې وو.

کمونېستانو زه او زما همکارانو ته ډېر بد د فوډالېستانو د نوکرانو په توګه نظر کاوه ، خو کله چې حالت بدتر شو ان چینایان چې چپ خواته یې مېلان درلود هم زموږ د معترضینو دفاع ته را ودانګل موږ ډېر احتیاط کاوه چې د هغو خلکو باور چې زموږ په برخه شوي وو د اداري فساد له امله له لاسه ورنکړو. ما دې سیاسي پانګې ته سخته اړتیا درلوده، ترڅو وکولای شم د سېنګاپور د عالي او ګټور سوداګریز موقعیت څخه، د هېواد د یوازینۍ ملي شتمنۍ په توګه اعظمي ګټه پورته کړم.

انګلستان خپل ځواکونه او باسي

په کال ۱۹۲۲کله چې ما او (سووي) له ډينيس هيلي څخه غوښتنه وکړه چې يو شمېر جنګي هاکر هنټر ماډل الوتکې پرموږ خرڅې کړي، هغه وخندل...

پداسې حال کې چې موږ ته يې ګوتخنډنه کوله، هيلي Hili و پوښتل، ستاسو د پوښتنې موخه له جنګي الوتکو څخه څه ده؟ پداسې حال کې چې د برتانيې هوايي ځواکونو زموږ دفاع پرغاړه درلوده، پرته له دې چې موږ الوتکه واخلو، لندن مو پدې موخه پرېښود چې د اړتيا پر مهال به انګلستان د سينګاپور څخه دفاع کوي. موږ د برتانيې د ځواکونو څخه چې موږ ته يې دفاعي بارو راکاوه ډېره اړتيا درلوده، له دې نه مخکې چې موږ له خپل ځانه دفاع وړتيا پيدا کړو، د برتانيې ځواکونو سينګاپور پرېښوده، زما په اند موږ ددې جوګه نه وو چې له ځانه دفاع وکړو. په سينګاپور کې د انګرېزي ځواکونو شتون خلکو ته ډاډ ورکاوه؛ له دې ډول ډاډ پرته بهرنۍ پانګه اچوونه نه کېده، د ځينو توکو صادرول او چوپړتياوې يوازينۍ لاره وه چې موږ کولای شول د هغه له لارې د هغو ځوانانو لپاره چې د پوهنتونونو څخه فارغېږي، د کار يوه زمينه ورته برابر کړو او د پراخې بې کارۍ څخه مخنيوی وکړو.

د هغه کال په جنوری میاشت کې مې د انګلستان لومړي وزیر هارولډ ویلسن سره د همګټو هېوادونو په بېړني غونډه کې چې په لاګوس کې د روديشيا د خپلواکۍ د يو اړخيزې اعلامې په اړه جوړه شوې وه ورسره ملاقات وکړ، موږ ددې کنفرانس په غاړو کې په سېنګاپور کې د برتانيې د پاتې کېدونکو ځواکونو پر موضوع خبرې وکړې.

هغه ماته معلومات راکړل چې کېدای شي مجبور شي خپل ۲۵۰۰۰ څخه تر ۵۰۰۰۰ زره نفرو عسکر له مالیزیا څخه بهر کړي.

که څه هم هغه څرګنده کړه چې تراوسه پدې اړوند پرېکړه نه ده شوې، خو زما انګېزه داوه چې هغه د ځواکونو د حرکت په درشل کې وو، د برتانيې د ادارې د لا روښانه درک لپاره او د هغه هېواد په دفاعي بحث په اړه مو په ۱۹۶۶ کال د اپرېل میاشت مو په لندن کې سره بیا ولیدل.

د سويز له ختيځ څخه د ځواکونو ويستلو په کارګر او محافظه کار ګوندونو کې ډېر پلويان درلودل ددې ګوندونو ډېرى ليکوالو مبصرينو او ډېرى رهبرانو له دې مفکورې څخه ملاتړ کاوه، چې ما لپاره ټکان ورکوونکې وه، ښاغلي ډېنس هيلي د رسنيو پر وړاندې څرګنده کړه چې د ځواکونو بېړني وتل د برتانيې په کابينه کې قوي پلويان لرل.

دا اشخاص د جورن براون د ويلسن څخه وروسته چې د کابينې دوېم کس دی رهبري کېدل، پال جنسن د (نيو سټېسمن) ورځپاڼې مدير په

۱۹۲۸ کال په پوره ډاډ سره د سویز ختیځ څخه د برتانیه یې ځواکونو کره تاریخ خپور کړ، د سویز له شرق څخه د ځواکونو وتل هغه مفکوره وه چې په اسانۍ سره یې کولای شول په کارګر ګوند کې ځانته ډېر پلویان جلب کړي. د محافظه کار ګوند وزیر او د مالیې او اقتصاد مجازي وزیر راته وویل چې د هغه په ګوند کې یو شمېر زیات د اروپا سره د یوځای کېدو پلویان وو چې د سویز له ختیځ څخه له د انګلیسي پوځونو د ویستلو له مفکورې څخه کلک ملاتړ کاوه.

د انګلستان ځواکونه باید لږ د سولې او ثبات لپاره په سیمه کې لږه وسیله وي او باید نظر پخواته د سیمې د ستونزو حل لپاره یو کمزوری ځواک په توګه مرسته وکړي، هغه ماته ګواښ وکړ چې د انګلستان نظامي سیاست د اسیا د جنوب ختیځ په اړه به ډېر داوسني حکومت په دوران کې بدلون ومومي. په سیمه کې د انګلیسي ځواکونو د موجودیت په اړه چې زموږ د خپلواکۍ ضامن بلل کېده ماته یو تشویش پیدا کړی و.

په پایله کې ما او کېنګ سووي پرېکړه وکړه چې پدې اړه د برتانیې د نهایي پرېکړې په اړه صرفنظر وکړو او ژر تر ژره د نظامي ځواکونو په اړه چې په ښکاره ډول موجودیت ولري یو اقدام وکړو، زموږ ددې کار څخه موخه داوه چې تر څو خپل خلکو او ګاونډیانو ته دا څرګنده کړو چې موږ کولای شو له خپل ځانه دفاع وکړو. له دې نه مخکې چې یوه ورځ لندن پرېږدو

د پیسو مالي مرکز جوړول

که په ۱۹۲۵ کال کې د مالیزیا څخه د سینګاپور د بېلتون پر مهال چا وړاندوینه کړې وای چې سینګاپور به یوه ورځ د نړۍ یو مالي او اقتصادي مرکز وي، خلکو به ورته لېوني ویلې وای، یوه مهمه پوښتنه چې نن ورځ را پورته کېږي چې د لېونتوب دا وړاندوینه څنګه په ریښتیا بدله شوه! څنګه وشول چې د سینګاپور پلازمېنې په رڼاګانو ډکې لوړپوړیزې ماڼۍ او دفترونه د زرګونو کمپیوټرونو څخه په ګټنې د لندن، نیویارک، توکیو، فرانګفورت، هانکانګ او د نړۍ ځینې نورو مهمو اقتصادي او مالي مرکزونو سره ونښلېږي او په اړیکه کې شي؟

دا کار په ۱۹۲۸ کال کې په بشپړه توګه له اټکل نه لرې ښکارېده. د ډاکتر وینزیمویوس(Dr .Winsemius) ټلیفوني خبرې چې ده له خپل ملګري او په سینګاپور کې د امریکا بانک له مرستیال سره یې کړې وې، په یادولې.

هغه خپل ملګري ته چې په هغه ورځ په لندن کې وه داسې وويل:
„وګورئ ښاغلي وان اونن، مونږ (سينګاپور) غواړو په لسو راتلوونکو کلونو کې د سهيل ختيځې اسيا مالي مرکز واوسو،،.

ښاغلي وان اونن په ځواب کې وويل: „ډېر ښه لندن ته راشئ. تاسو کولای شئ په پنځو کلونو کې دا ډول ورتيا پيدا کړئ،،.

وينسيميوس له ځنډ پرته لندن ته لاړ. وان اونن هغه داسې يوه دفتر ته ويوړ چې هلته لويه ځمکه وه او ورته يې وويل: دلته وګورئ، مالي او پولي نړۍ له زوريخ څخه پيلېږي. د زرويخ بانکونه سهار نهه بجې خلاصېږي، ورپسې د فرانکفورت او وروسته بيا د لندن بانک کار پيلوي. له غرمې نه وروسته د زوريخ بانکونه تړل کېږي او ورپسې د فرانکفورت او لندن بانکونه خپل کارونه پای ته رسوي. کله چې په اروپا کې دا بانکونه خپلې دروازې وتړي، د نيويارک بانکونه پرانيستل کېږي. په دې وخت کې لندن خپل د پيسو جريان او د نړۍ مالي معاملات نيويارک ته سپارلي، له غرمې نه ورسته نيويارک هم د خپلو بانکونو دروازې تړي او خپلې دندې د سانفرانسيسکو بانکونو ته سپاري. کله چې د سانسفرانسيسکو بانکونه خپلې ورځنۍ چارې پای ته رسوي، نو د شپې توره تياره خپرېږي او خلک ويده کېږي. په وخت کې د څو ساعتونو لپاره د نړۍ پولي فعاليتونه ځنډېږي.

ترهغې چې په سبا سهار يې نهه بجې د سوېس په وخت يې بانکونه بيا پرانيستل کېږي. که چيرې موږ سېنګاپور په دې دوو معاملاتي وختونو کې ونيسو، مخکې له دې چې سانفرانسېسکو خپل ورځني فعاليتونه پای ته ورسوي، سنګاپور به وکړای شي د نړۍ د معاملاتو اصلي دنده پر غاړه واخلي او ورته دوام ورکړي. کله چې سېنګاپور خپلې ورځنۍ چارې پای ته رسوي نو د زرويچ بانکونه خپلې دروازې پرانيزي او معاملات به ترسره کوي. پدې ترتيب د نړۍ مالي او پولي کړۍ کې د سېنګاپور داخلول، د جوړېدو وخت څخه تراوسه پورې به دا لومړی ځل وي چې د نړۍ د پيسو او مالي کاروبار به په ۲۴ساعتونو کې دوراني بڼه خپله کړي.
د وينزيموس د غوښتنې پر بنسټ، وان اون يو څېړنيز اثر وليکه او (Hon sui sen) ته يې چې د سېنګاپور د اقتصادي پرمختګ د وبوړد مشر و ويې لېږه. هان سوی سن هغه څوک و چې د وينزيميوس سره يې زما اړيکه ساتله. سوی سن به زما ليدو ته راغی او وړانديز يې وکړ چې موږ بايد د ټولو هغو اسعارو باندې بنديزونه چې د پولي معاملاتو څخه د سېنګاپور او سټرلېنګ پونډ حوزې له نه د بهرو هېوادونو له خوا لګېدلي وو له منځه يوسو.

موږ تراوسه د پونډ سټرلېنګ حوزې برخه وو او په دې حوزه کې زموږ غړيتوب موږ دې ته مجبورولو ترڅو د اسعارو محدوديت پر پولي لېږدونو وضع کړو، کله چې سوی سن د اسعارو صندوق جوړېدو مسله د هانګ کانګ اسعارو صندوق پشان د سنګاپور

لپاره د انګلستان بانک د يو مامور سره شريکه کړه، هغه ته وويل شول د هانګ کانګ د اسعارو ترتيبات د تاريخي والي لپاره يې منل شوي وې. د اسعارو صندوق جوړېدل ځکه موږ ته اړين وو چې دې ډول صندوق موږ ته اجازه راکوله چې چې د يوه ډالري بازار خاوندان شوو. د انګستان بانک دا موضوع جدي ونه نيوله او سينګاپور د سترلېنګ حوزې په پرېښودو مجبور شو. په هر صورت څلور کاله وروسته د برتانيې حوزې نو موړې خوزه منحل کړه، خو سرچپه هانګ کانګ، سينګاپور نه دا امتياز درلود چې د لندن ښار د شهرت او باور څخه د نړۍ د بانکي او مالي مرکز په توګه ګټه واخلي؛ او نه د انګلستان بانک څخه برخمن وو، هغه بانک چې د تجربو د سمبول، باور، او د نړۍ د پولي او مالي سالم مديريت څخه برخمن و.

په ۱۹۶۸ کال کې سينګاپور د دريمې نړۍ له هېوادونو څخه ګڼل کېده، د دې لپاره چې نړيوال بانکوال سينګاپور ته وهڅېږي، لازمه وه چې ټولنيز عدالت تامين شي؛ د کار او ژوند مناسب چاپيريال رامنځته شي، کافي او د باور وړ بنسټونه جوړ شي؛ علمي او مسلکي خلک د بهرنيو ګمارونکو ته ورسېږي.

د دې سربېره موږ بايد بهرني پانګوال او بانکوال متقاعد کړي وای، چې د سينګاپور پولي بورډ (Currency Board) او پولي ادارې دا مهارت او وړتيا لري چې زموږ د بانکوالۍ له صنعت نه څارنه او ساتنه وکړي.

ما او کېنګ سووي د خپلواکۍ له هماغې لومړۍ ورځې نه مو دا پرېکړه کړې وه، چې سېنګاپور مرکزي بانک ونلري، چې د پیسو خپراوی پیل کړي موږ هوډ درلود زموږ پیسې د بهرنیو کرسنیو پرورانديٍ په ځانګړې ډول د متحده ایالاتو پر وړاندې خپل ارزښت ټیټک نکړي. موږ خپل پولي بورډ خوندي کړ، دې بورډ اجازه لرله په هغه صورت کې چې د بهرنیو اسعارو د ملاتړ په نه لرلو سېنګاپوري ډالر خپاره کړي. د سېنګاپور پولي ادارې(MAS) موسسه ده د یوه عادي مرکزي بانک ټول صلاحیتونه په واک کې لري، د پولي بانکنوټونو د خپرولو نه پرته.

د سېنګاپور پولي اداره هرارخیزه مسلکي پوهه لري، دا اداره د قوانینو، مقرراتو او اصولو سره سم فعالیت کوي چې چې په ترتیب سره نظر لاندې نیول کېږي ترڅو د مالي او پولي تازه چوپړتیاوو او پرمختګونو باندې ځان چمتو کړي. موږ د باور، سلامتۍ، وړتیا او د مالي سالم قضاوت پر لور هره لار په پوره ځیرکتیا او احتیاط سرته ورسوله، زموږ د مالي/پولي مرکز د جوړولو کیسه لویه ده، پدې برخه کې موږ څرنګه د خپل سېستم باور جوړ کړی او تجربه لروونکي او پوه مدیران مو روزلي دي. چې بانکونه، د پانګونې شرکتونه او مالي موسسې موږ په بریالۍ توګه وڅاري. همدا کړنې وې چې موږ د خپل مالي/ پولي سېستم د ناکامۍ ګوابښ حد اقل ته نږدې کړو. په پیل کې موږ د یوه اسیایي ډالري بازارک چې د اروپایي بازار سره په

یوه لیکه کې وه پیل کړ. دا د بانکونو ترمنځ یو بازار و چې په سینګاپور کې موجود و چې د تقریض په موخه یې بهرني اسعار د سیمې بانکونو ته پیدا کول.

چې وروسته د اسیا ډالري بازار د اسعارو او مالي مشتقاتو په برخه کې او د هغو سهمونو څخه یې ولړولې چې په بهرنیو پیسو نومول شوې وې. دې بازار په ورو - ورو لوی پورونه، د پور د اسنادو خپرول او د پانګونې د صندقونو مدیریت یې هم د خپل کار یوه برخه وګرځوله.

د اسیایي ډالر د بازارونو ارزښت په ۱۹۹۷ کال کې تر ۵۰۰ میلیارده ډالرو څخه پورته و.

دا ارزښت زموږ د داخلي بانکي بازار د حجم درې چنده و، ددې بازار د ودې میزان خارق العاده و ځکه چې د بازار غوښتنو ته یې ځواب ویلی شو. کې د پانګونې او سوداګرۍ نړیواله پراختیا په پایله نړیوال مالي معاملات په ټولیزه توګه لوړ شول او شرقي اسیا یې احتوا کړه. پدې منځ کې سینګاپور (چمتووالی یې چې درلود) د سیمې د پولي/مالي نښلبدو د مهمو او کلیدي ټکو په حیث راڅرګند شو.

په لومړیو کې د ۱۹۸۵-۱۹۲۸ کلونو ترمنځ سینګاپور د سیمې ټول بازار په واک کې درلود او د سیالۍ سره مخ نه و. موږ هغه مالیات چې

په له(د پانګوال د مالیې د سنجونې نه مخکې) د بهرنیو پانګوالو د ګټې په حساباتي ربع باندې وضع شوی و او د پانګونې شرکتونو پواسطه چې دولت ته یې حساب ورکاوه له منځه یوړه، دا کار ددې سبب شو چې ګڼ شمېر د پانګونې او مالي شرکتونه سېنګاپور ته جلب شول. ددې سربېره موږ د اسیایي ډالرو ټولې سپارښتنې د اقلي زېرمو او ضروري سیالیت قانون د تطبیق پواسطه وبښل(دې کار د پانګونې دوران چټک کړ) په ۱۹۹۰ کلونو کې سېنګاپور د نړۍ د یوه لوی مالي او اقتصادي مرکز حیثیت ترلاسه کړ او د اسعارو بازار یې له ټوکیو بازار څخه وروسته د نړۍ لوی بازار ګڼل کېده، زموږ له بریاوو څخه په تقلید، د ۱۹۹۰ کلونو په منځ کې د سیمې ډېرى هېوادونه پدې فکر کې شول د مالي بارزارونو جوړولو او پراختیا ته کار وکړي. ځینې ددې هېوادونو څخه د داخلي او بهرنیو پانګوالو د جلبولو په موخه د مالیاتي امتیازونو په ورکولو لاس پورې کړ د هغو امتیازونو په پرتله چې موږ یې وړاندې کوو، سخاوتمند او ډېر و. هغه څه چې سېنګاپور یې نظر نورو ته متمایزاوه هماغه کلک اساسات و چې زموږ مالي او پولي مرکزونه یې پیاوړي کړي و.

دا اساسات عبارت و له: د قانون حاکمیت، خپلواکه قضایي نظام او باثباته، باکیفایته او صادقه حکومت چې سالم اقتصادي سیاست یې تعقیبوه، او هر کال د کافي بودیجې څخه برخمن و. دا ځانګړنې د

سینګاپوري ډالرو د تقویت سبب شو او د تورم د وارد یدو څخه مخنیوی وشو.

په ۱۹۷۹ کلونو کې موږ ښاغلي جېم سلیتر یو انګلیسي پانګوال چې د شتمنیو د سلب په څانګه کې یې تخصص درلود د ماسره لیدو په موخه سینګاپور ته راغی. کله چې ابډوارډ هیت(د برتانیې لومړی وزیرد ۱۹۷۰-۱۹۷۴) کلونو ترمنځ صدراعظمۍ ته ورسېد ، د برتانیې مطبوعاتو اعلان وکړ چې هغه د خپلې برخو او دارایو ما هغه سره یو کال مخکې کتلي و ، چې د انګلیستان د هیت لخوا برابرشو و ما په هغه وخت کې ما د سینګاپور د اسهامو په بازار کې د ښاغلي سلېټر شراکت څخه تود هرکلی وکړ.

څخه موده وروسته، په ۱۹۷۵ کال کې، سووي سن زموږ د مالیې وزیر ماته خبر راکړ چې د سلېټر د اسهامو شرکت چې د یوه عامه شرکت په توګه ثبت وه لاسونه کړې وه، د مالیې وزیر د معلوماتو له مخې، سلیټر او همکاران یې د هاپار برادرز او د هغه د څانګو شتمني یې په غیر قانوني توګه خپل او د یادې کمپنۍ د ځینو مدیرانو شخصي حسابونو ته انتقال ول، دا باور یوه جرمي سرغړونه وه چې پانګوالو په سلیټر او همکارانو باندې یې کړې وه، سلېټر او همکارانو یې د هاپار شرکت برخوالو او نورو پانګې اچوونکو سره یې خیانت کاوه، ستونزمنه وه چې د لندن د اسهامو د یوې لویې او مشهورې کمپنۍ په اړه څېړنې وکړي. په هغه صورت کې چې زموږ

خبرېني ناسمې او غير موجه ثابتېدلی، له شک پرته زموږ شهرت ته يې شديد زيان اړوه. ايا لازمه وه پر سلېټر ددې ګواښونو سره کومه اقدام وکړو؟ زه دې هوکړې ته ورسېدم چې موږ مجبور وو چې د ونډو بازار او شهرت ساتلو لپاره داسې يو اقدام وکړو، هغه خبرېني چې پيل شوې ځرګنده يې کړه ې د هاپار شرکتونو د شتمنيو د غلاکولو لپاره منظمه دسيسه او پلان جوړ شوی و. ددې سربېره ځرګنده شوه ې دا توطيه د لويو درغليو يوه وړه نمونه وه. د سلېټر جنايتکارانه فعاليتونه د سېنګاپور څخه ماليزيا، هانکانګ او بلاخره لندن ته چې ددې غلاوو يو لوی زيرمتون و رسېدله. سلېټر او همکارانو يې د په هانکانګ کې د (هاپار) له ځانګو څخه په ګټې اخيستو په هغه ښار کې ثبت شوې ونډې پېرلې او سپايدار شرکت باندې يې چې د سليتر –واکر بشپړ ملکيت و خرڅولې. ناقانونه ګټه چې له دې لارې يې په لاس راوړلې د سلېټر واکر د شرکت د مديرانو ترمنځ وېشل کېدلې.

هغه چاچې ددې ناوړه کار مسووليت پر غاړه درلود؛ عبارت و له جيم سلېټر، ريچارډ تالينګ، د هاپار شرکت رييس او اوګليوي واټسن، دهغه شرکت اداري امر واټسن لومړی لندن ته او وروسته بلجيم ته وتښتېدل، هغه هېواد چې موږ ورسره د بېرته راستنېدونکو کډوالو تړون نه درلود. سلېټر او ټارلينک د لندن او سېدونکي وو موږ هيله وکړه چې هغوی محکمې ته د حاضرېدو لپاره سېنګاپور ته راوګرځول شي؛ خو د انګليس چارواکو زموږ په غوښتنه د ښاغلي

سلېټرډ بيرته راګرځېدو په اړه مثبت نظر رانکړ. د لندن په محکمو کې له دريو کالو دعوې وروسته، بلاخر د برتانيې د کورنيو چارو وزير په کال ۱۹۷۹ د پنځه وو تورونو په تړاو د تارلينګ د بېرته راګرځېدو امر ورکړ. دا پنځه تورونه چې په ټوله کې ۱۷ تورنه وو هغه واړه تورونه وو چې وړې جزاګانې يې درلودې، ټارلېنګ محکمې ته کش شو او د شپږو مياشتو لپاره زندان ته ولېږدول شو. کلونه وروسته هغه د انګلستان بانک مشري له لاسه ورکړه، ګورډن ريچارډسن(د ټارلېنګ د محاکمې يو وکيل) دا چې ويې نشواى کړاى چې ټارلېنګ د خپلو اعمالو په جزا ورسوي، خواشيني ښکاره کړه خو د خواشينۍ دا ښکارندونه يې ډېره ناوخته وه او سېنګاپور لپاره يې کومه ګټه نه رسوله.

د سېنګاپور د پولي اداري نېک شهرت په کار کې د دقت او قاطعيت په تړاو، يو وخت په ۷۰او ۸۰ کلونو کې د ازموينې لاندې ونيول شو. چې دې ادارې د فعاليت له اجازې ورکړې ځخه کريډيټ او کامرس انټرناسيونال يا بي سي سي اى بانکونو ته، چې په لوګزامبورک کې د يوه پاکستاني وکړي لخوا ثبت شوى و. د سعودي عربستان د شاهي کورنۍ غړي، بحرين، ابوذبۍ او دوبۍ ځخه تشکلېدل. دا بانک د نړۍ په ۷۳ هېوادونو کې ۴۰۰ څانګې درلودې، په اروپا، منځني ختيځ افريقا او امريکا کې وې. دا بانک په ۱۹۷۳ کال کې په سېنکاپور کې د کار کولو وړانديز وکړ. له هغه ځايه چې

دې بانک کاري تجربه نه درلوده او د ملاتړ پانګه Capitalization يې کافي نه وه، موږ د هغه وړاندېز د فعاليت نه د نه موجوديت له امله رد کړ، ياد شوی بانک په ۱۹۸۰ کال کې خپله درخواستي نوې کړه، د سېنګاپور پولي ادارې هم نوموړې درخواستي رد کړه، د دې ادارې په نظر، د بانک نړيوال باور کمزوری و.

د دې سربېره بي سي سي ای د خپلې خپلواکۍ نه تېر نشو. په ۱۹۸۲کال کې وان اونن چې موږ سره يې د اسيايي ډالري بازار په جوړولو کې کومک کړی و د بي سي سي ای څخه د درغواستۍ په اړه د معلوماتو غوښتوونکی شو. په عين حال کې، د مرکزي بانکونو مديرانو په پرلپسې توګه کوه بينګ سېنګ ته چې د سېنګاپور د پولي او مالي ادارې مشرمدير و ويلي و چې هغوی د بي سي سي ای د سالتو لپاره چندان ډاډمن نه وو. نو د دې لپاره هغه وخت چې وان اونن ما سره ملاقات وکړ ما غوره وګڼله چې د کوه-بېنګ- سنګ د موقف څخه ملاتړ وکړم.

بي سي سي آی پرته له دې چې خپه شي يو ځل بيا د هرالډ وېلسن(د برتانيې لومړي وزير) لخوا مخکې راغی. د سپارښتنې هغه ليک چې وېلسن په همدې اړوند زما لپاره ليکلی و، زما په نظر عجيبه راغی داسې چې هغه، د معمول خلاف ليک لاسليک کړی و، داسې ثرګندوله چې نوموړی له اصلي مطلب نه ناخبره دی اودا يې د خپل ملګري د خوشالولو لپاره ليکلی و. د بي سي سي آی درغلي او قانون

خلاف کړنې د نورو بانکونو لپاره د ډېر زیان اړولو سبب شو او ترهغې چې کرکېچ پای ته ورسېد خپلې ناوه اغېزې یې په پولي او مالي مرکزونو اړولې و. کله چې بي سي سي آی وتړل شو د خپلو قرضدارانو او حسابدارانو څخه ۱۱ میلیارده قرضداره و. نو ځکه سېنګاپور له دې بحران څخه بچ شو. چې موږ حاضر نه شو هغه منلي شوي معیارونه د مصلحتونو او انډیوالۍ قرباني کړو.

د سېنګاپور د پیسو اداره د بروناي ملي بانک وړاندیز هم رد کړ. دا بانک د یوه مشهور چینایي چې سېنګاپور کې مېشت و او کوتیک پات نومېده، اداره کېده. کوتیک پاټ د بروناي ملي بانک واخیسته او په ۱۹۷۵ کال کې د سلطان بروناي ورور، شهزاده محمد بولیکا چې د بانک رییس و دې ته مجبور کړ چې د سېنګاپور پولي ادارې څخه یو وړاندیز وکړي ترڅو د هغه بانک د فعالیت جواز وکړي. څو میاشتې وروسته، یو بل مکتوب موږ ته خبر راکړ چې د شهزاده محمد بل ورور چې سوفري بولیکاه د یاد شوي بانک د اجراییه ریاست معاون ټاکل شوی دی. تر هغه ځایه چې کوتیک د بورناي شاهي کورنۍ لخوا حمایه کېده د سېنګاپور د پیسو ملي ادارې خپله وروستۍ پرېکړه ما ته راواستوله. ما د سېنګاپور د پیسو ادارې د هغه بانک د درخواستۍ د رد څخه خپل ملاتړ وکړ. او دا پرېکړه مې یو ځل بیا په ۱۹۸۳ کال، کله چې بانک نوې غوښتنلیک ورکاوه وکړه، تکرار مې کړه.

سلطان په ۱۹۸۲ کال کې د یوه بېړني فرمان له مخې د بروناي ملي بانک د تړلو امر صادر کړ. د بانک په قرضو کې د درغلیو او بې نظمۍ فکر کېده، چې نژدې ۱۳ میلیارده ډالره کېدل، د خلکو د خپلو حسابونو د راویستو لپاره پر بانک ورغلل. څرکنده شوه چې ښاغلي کوتیک ددې بانک پیسې پخپلو شخصي کارونو له هغو څخه د لندن بانک د اکثریت مدیرانو د ونډو اخیستل او نوره ناسمه ګټه یې ترې اخیستله. دهغه مشر زوی چې د بانک رییس و په بروناي کې بندي شو، د سینګاپور بانکونه، په ځانګړي ډول بهرني بانکونو ۴۱۹ میلیونه ډالر د بروناي ملي بانک ته قرضه ورکړې وه. ښاغلي کوتیک له دوه کالو وروسته وکړای شول چې یاده قرضه بیا ورکړي.

د سینګاپور پولي اداري د (ګاه بینګ سینګ) تر مشرۍ لاندې وکړای شول چې د سینګاپور مالي نظام او موسساتو باندې قوي څارنه وکړي ترڅو د نړۍ یوه پولي او مالي مرکز په توګه راڅرګند شي او مرسته وکړي.

د سینګاپور پولي اداري څلور واړه بانګونه وهڅول چې نور واړه سیمه ییز بانکونه وپېري او ځان سره یې مدغم کړي. ترڅو لوی او ځواکمن شي او وکړای شي د نړیوالو لویو بانکونو سره سیالي وکړي. (موډي) د امریکا د مالي شرکتونو د درجه بندۍ دفتر، زموږ څلور بانکونه د وړتیا او د پانګونې میزان له مخې د نړۍ په غوره بانکونو کې شمېرلي وو.

په ۱۹۸۵ کال کې د سینګاپور پولي اداره اړه شوه د بحران په مدیریت چې د ونډو په بازار کې راغلی و مرسته وکړي. قضیه داسې وه چې د ونډو محتکرین، په ځانګړي ډول د تان کون سوان شرکت د Pan Electric Industries ltd شرکت ونډې او د نورو مالیزیایي شرکتونو، په بازار کې د هغوی د بیو نه په لوړ قیمت د ضمانت په ډول زموږ د ونډو شرکتونو سره په امانت پرایښي وو.

او ژمنه یې کړې وه چې په ټاکلي تاریخ به هغوی په لوړ قیمت بیا ځلي پېري. کله چې د ونډو بیې رانښکته شوې او د هغوی پیسې ختمې شوې، هغه شرکتونو چې خپلې ونډې یې موږ د قرضه ورکوونکو سره ایښې وې، ویې نشوای کړای د هغو ونډو پخوانی قیمت ترلاسه کړي. د سینګاپور د اسعارو د بدلون بازار د دریو ورځو لپاره وتړل شو، په عین حال چې د سینګاپور پولي ادارې د څلورو لویو بانکونو سره ۲۴ ساعته کار پیل کړ او بېړنی صندوق یې رامنځته کړ. دا ۱۸۰ میلون ډالري صندوق زیانمنو ونډه لرونکو د ژغورلو او د سینګاپور د ونډو بازار د مخنیوي لپاره رامنځته شو.

ښاغلي کوه بینګ سینګ د سینګاپور د اسعارو د تبادلې بازار(SES) دې ته جوړ کړ چې د بازار د سیستماتیک سقوط مخنیوی وکړي او د پانګوالو باور بیا ډاډمن کړي. دا حالت د سینګاپور لپاره ډېره پیچلې او خطرناک و.

ددې لپاره چې په راتلونکي کې ددې ډول پېښو څخه مخنيوی وشي، د ونډو صنعت قانون مو تعديل کړ او ونډو پلور شرکتونو د احتياط شرايط مو نور هم قوي کړل. دې چارې د پيرودونکو ملاتړ له ځان سره لوړ کړ، دې شرکتونو ددې پرځای چې خپلې پانګې لوړې کړي يو بل سره مدغم شول او په دې ترتيب يې خپل مالي توان ځواکمن کړ. موږ په سينګاپوري شرکتونو کې بهرنيانو ته د شراکت او ونډې اجازه ورکړه. ددې سربېره هغه شرکتونو چې ملکيت يې په بشپړ ډول د بهرنيانو په لاس کې و خو زموږ د اړتيا وړ مهارتونه او خدمات يې وړاندې کولای شول، په سينګاپور کې مو ورته د فعاليت جواز ورکړ. زموږ د همدې مدبرانه اقداماتو په سبب و چې د سينګاپور د ونډو بحراني بازار چې په ۱۹۸۷ د اکتوبر په ۱۹ نېټه د نړۍ د ونډو په بازار را نازل شوی و موږ وکړای شو چې له دې کړکېچ څخه په بريالۍ توګه ځان وباسو. دا ورځ چې د تورې دوشنبې په ورځ مشهوره شوې، د نړۍ د ونډو بازار سقوط وکړ او د هانک کانګ د ونډو بازار مجبور شو چې د څلور ورځو لپاره بند او وځنډوي. خو د اغېزمنو مقرراتو او د سيستم ثبات، د سينګاپور د ونډو بازار هيڅ ډول زيان ونه ليد.

يو بل پرمختګ چې د سينګاپور د پولي مرکز په نصيب شو هماغه د سينګاپور نړيوال پولي بازارس (Singapore International Monetary Exchange) جوړېدل و. د سينګاپور د سروزرو بازار په ۱۹۸۴ کال کې خپل معاملات پراخه کړل. دا ډول معاملات د (Gold futures) په نوم

یادېدل، دا نوی پرمختګ راتلونکی هم ډاډمنوي. په پایله کې د سېنګاپور د سروزرو بازار نوم د (سېنګاپور نړیوال د پیسو بازار SIMEX) باندې بدل شو ، د نړیوالو موسساتو د باور جلبولو لپاره، موږ د SIMEX شیګاګو بازار په شان جوړ کړ، پدې بازار کې بیې په لوړ غږ اعلانېږي او د بازار د ټولو ګډونوالو تر غوږونو رسېږي. ددې سربېره موږ د شېګاګو د امتعه بازار متقاعد کړ، د متقابل حساب تصفیه له SIMEX سره ومنې. دا کار ددې سبب شو چې سوداګري په دواړو بازارونو (سېنګاپور او شیګاګو) کې ۲۴ ساعته دوام پیدا کړي. دې انقلابي طریقې پانګوالو ته اجازه ورکوله چې د اضعافي لګښتونو پرته په شېګاګو کې د قیمتي اسنادو معاملې پیل او په سېنګاپور کې یې پای ته ورسوي او یا ددې سرچپه، په سېنګاپور کې معامله پیل او په شیکاګو کې یې پای ته ورسوي.

د امتعه سوداګرۍ کمېسیون په متحده ایالاتو کې د راتلونکي قیمتونو پر بنسټ زموږ او شیکاګو ترمنځ دا قرارداد مناسب تشخیص کړ او د تاییدۍ ټاپه یې پرې ولګوله. د متقابل حساب د سېسټم تصفیه د SIMEX د جوړېدو راهیسې تراوسه د هیڅ ډول ستونزې پرته خپل فعالیت ته ادامه ورکوي، کله چې نېک لیسن د SIMEX د سوداګرو څخه د بیرینګز شرکت اړوند ، په ۱۹۹۵ کال کې یو احتکاري عملیات د نیکای راتلونکې څانګې له یوه میلیارد ډالرو ډېر زیان یې وکړ. که څه هم هغه د بیرینګز بانک د تباهۍ سبب شو،

خو د SIMEX نور غړي او پېرودونکي له دې ځايه له زيان سره مخ نه شول. چې دا چاره د دوی داخلي ثبات او ښه مديريت و.

په ۱۹۸۴ کال کې، SIMEX د ډالرو او يورو د راتلونکې ربع د قراردادونو سوداګري پيل کړه. دا سوداګري ډېر ژر د راتلونکي ربع قراردادونو د اروپايي قرضو په پراخوالي سره دوام وکړ، په کال ۱۹۹۸ کال کې SIMEX د سيمه ييزو وندو د قراردادونو سلسله، له هغوی څخه د جاپان د قيمتي ورقو ونډه، تايوان، تايلينډ او هانک کانګ لاسته راوړل. په ۱۹۹۸ کال کې د لندن چاپ د مالي او پولي نړيوالې مجلې د نړيوالو ونډو جايزه د سينګاپور SIMEX ادارې ته ورکړه.

ياده اداره د ونډو يوازينی بازار په اسيا کې و، چې دا جايزه يې د څلورم ځل لپاره لاسته راوړې وه. پداسې حال کې چې د تقاعدي صندوق پس اندازونو ، زموږ مالي ذخاير او کلنۍ بوديجه مخ په ډېرېدو وه. داسې په نظر راتله چې د سينګاپور پولي اداره دا پيسې په اوږد مهاله لارو چې اعظمي ګټه يې لاسته راتلله، پانګونه کوله.

ما دا مسله د کېنګ سووی سره په منځ کې واچوله او له هغه نه مې هيله وکړه چې موضوع مطالعه کړم. له مطالعې وروسته، کېنګ سووی په ۱۹۸۱ کال د مۍ په مياشت کې د سينګاپور حکومت د پانګونې شرکت يا GIC تاسيس کړ. زه رييس، کېنګ سووی مرستيال او ځينې وزيران، ددې شرکت د مديره هيت غړي وو.

د کېنگ سوي د اړيکو له لارې له ډېوډ راوتشايلډ، مور د روتشايلډ او زامنو شرکت د GIC د مشاورينو په توګه وګمارل. دې شرکت خپل يو کارپوه زمونږ په واک کې راکړ، ترڅو زمونږ د پانګونې شرکت په خپو ودروي. ددې سربېره مونږ يو شمېر امريکايي او انګليسي مديران وګمارل. دې مديرانو، هغه سېستمونه چې د پانګونې لپاره په بېلابېلو برخو کې ورته اړتيا وه، رامنځته کړل. د مشرۍ لپاره د شرکت د مديريت ټيم، يانګ پونګ هاو(Yong pung How) د GIC شرکت د عامل مدير په توګه مقرر کړ. نومووړي جيمز ولفينسن چې وروسته د نړيوال بانک رييس شو، په ياد شوي شرکت کې د پانګونې ستراتيژۍ د سلاکار په توګه وګماره، دې متخصصو اشخاصو په تدريجي ډول سېنګاپوري متخصصين وروزل چې د سېنګاپور د پولي اداري څخه GIC شرکت ته انتقال شوي وو. ددې ډلې په سر کې، نګ کاک سانګ او تي کاک پينګ حضور درلود. د ۱۹۸۰ کلونو په پای کې اينډو او تيم د پانګونې د فعاليتونو کليدي او مديريتي مسوولیتونه پرغاړه واخيستل او نورنو بهرنيو کارپوهانو ته اړتيا نه وه.

په پيل کې GIC يانې د سېنګاپور حکومت د پانګونې شرکت، د حکومت د مالي زېرمو مسووليت پر غاړه درلود. په ۱۹۸۷ کال کې، ددې موسسې ظرفيت دومره کچې ته لوړ شوی و چې کولای يې شول د د سېنګاپور د پولي کمشنرانو بورډ او د سېنګاپور پولي اداري د

اوږد مهاله زېرمې هم پر غاړه واخلي. په ۱۹۹۷ کال کې GIC پدې وتوانېدلې وه چې د ۱۲۰ میلیونو ډالرو مدیریت پرغاړه ولري. د GIC اداري مهمه دنده دا وه چې زموږ پانګونې د خصوصي شرکتونو، د پرمختللو دولتونو قرضې، او نقدې پیسې تعبیه او ووېشي.

پدې کې شک نشته چې ډېرې کتابونه وجود لري، چې اصول او د بازارونو کړندلاره روښانوي. خو دا کتابونه داسې نشي کولای چې د راتلونکو بیو وړاندوینه او یا د ډاډمنې ګټې تضمین زده کړي. په ۱۹۹۷-۹۸ کلونو کې د سېنګاپور د پانګونې دولتي شرکت کولای شوای د الماني مارک په جیګېدو او یا د ډالرو پروړاندې د جاپاني ین د ټیټېدو سره په میلیاردونه ډالره ګټه ترلاسه کړي.

خو پدې کې شک نشته چې پانګونه کې ستونزې شته، زما ترټولو لویه موخه د پانګونې په برخه کې دا وه چې لوړه ګټه ترلاسه کړم. خو هغه څه چې ما غوښته دا وه چې د خپلو سپما حسابونو ارزښت او امنیت وساتم او مناسبه او عادلانه ګټه ترلاسه کړم. د سېنګاپور پولي مرکز د هانګ مرکز په نسبت د ډېرو مقرراتو تابع و. منتقدین په دې اړه داسې لیکلي: په هانکانګ کې، په مشخص ډول د قانون توسعه نده منع شوې. جواز لري؛ پداسې حال کې چې په سېنګاپور کې هغه څه چې قانون یې اجازه نه ورکوي، منع شوېدي. دې منتقدینو دا هېره کړې وه چې هانکانګ د انګلیستان د بانک او بیرغ د ملاتړ څخه برخمن و. سېنګاپور دا ډول یو ملاتړ نه درلود؛ پداسې یو حالت کې

چې سېنګاپور د هانکانګ غوندې ملاتړ نه درلود ، په سختۍ يې کولای شوای چې د بازار د سقوط په صورت کې بيا ځلي خپل ځان جوړ کړي. سېنګاپور مجبوره و چې په لومړي قدم کې خپل شهرت پخپله او په خپلواک ډول ټينګ کړي. بهرنيو بانکوالو ماته ويل چې هرکله چې موږ د قيمتي پانګو د توليداتو په پېر او پلور، ددې نه مخکې چې په نورو بازارونو کې هغوی ته اجازه ورکړو ، د سېنګاپور بازار په نور هم چټک پرمختګ وکړي. ما دې ډول توصيو ته په ځيرتيا سره غوږ نيوه، خو د اقدام يا مداخله مې نه کوله؛ ځکه چې زما لومړيتوب دا و چې تر هرڅه مخکې موږ بايد خپل شهرت ديوه با اعتباره او يوه سالم مالي مرکز په توګه خپل باور تثبيت کړو او ددې چارې لپاره موږ ډېر وخت ته اړتيا درلوده.

له دې نه ورسته چې په کال ۱۹۹۰ کې مې د لومړي وزير پست پرېښود ، ډېر وخت مې د بانکي سکتور سره په بوختيا کې تيراوه او پدې بريالی شوم چې د سېنګاپور بانکونو سره ډېره تګ راتګ ولرم. ددې بانکوالو څخه يو يې ليم هوکي نومېده، هغه په سېنګاپور کې د يوه بهرني بانک مدير و او يو زيرک سړی و چې د بهرنيو اسعارو په برخه کې يې ډېرې برياوې ترلاسه کړې وې. هغه زه وهڅولم چې د خپل مالي بازار سياست باندې بيا کتنه وکړم.

ليم هوکي څرګنده کړه چې زموږ د بازار سياستونه زموږ د اړتياوو څخه پورته وو او ددې سبب شو چې زموږ مالي مرکز ډېره پراختيا

وکړي او د نړۍ د پرمختللو مرکزونو کچې ته ورسېږي. د ۱۹۹۰ کلونو په منځ کې زه د يو شمېر لوړپوړو سېنګاپوري مديرانو سره چې د شپږو نړيوالو موسسو مديريت يې پرغاړه درلود ، هغوی سره مو ليدنې لرلې او د هغوی سره مو د نظرونو تبادله لرله، دې مديرانو وويل چې ستاسې شرکتونه ډېره محافظه کاري کوي، د همدې محافظه کارۍ پربنسټ يې زموږ مالي دولتي مالي شرکتونه اضافي پيسې په بانکونو کې د امانت په ساتلي او د احتمالي زيانونو له ويرې په بديل کې ډېر عايد نه درلود.

د بانکي مسلکي مديرانو سره بحث او خبرو اترو له لارې دې پايلې ته ورسېدو چې زموږ شرکتونه کولای شوای د نړيوالو تجربو لرونکو مديرانو څخه په سېنګاپور کې مېشت وو زموږ د پانګونې ګټه يې د ملاحظې وړ لوړه کړه. دې چارې زموږ زموږ د پانګه اچونې صندوقونو ته پراختيا ورکړه، چې زموږ مديران سېنګاپور ته لا ډېرې پيسې وګټي، دا مديران به پخپل وار بهر نه پانګونه جلب کړي.

زما نظر د څارنې پرډول او بانکي کارکوونکو هغه وخت بدل شو چې په ۱۹۹۲ کال کې د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو وزير (جورج شولتس) چې په هغه وخت کې د امريکا د يو تر ټولو لوی بانک جی. پي. مورګان J.P.Morgan غړی و ، زه يې د يادشوي بانک غړيتوب ته راوبللم. د جی پي مورګان د بانکوالو سره د مجلسونو له لارې او د هغوی د راپور ورکونې په غونډه کې ګډون چې په هرو شپږو مياشتو

کې ترسره کېدله، موږ د هغوی د کار په اړه معلومات ترلاسه کړل چې هغوی څه ډول ځان نړیوالې بانکوالۍ ته چمتو کړی. ددې بورډ د غړو پوهې، تجربې او کاري ژمنتیا چې ټول مجرب بانکوال وو پرما یې ژور اغېز وکړ، د بورډ غړو ته د نظر او مشورې لپاره بریالي مدیران او پخواني سیاسي مشران د نړۍ مهمو اقتصادي سیمو ته بلل کېدل.

د سیمې څخه زما شخصي معلومات او پېژندنې د بورډ نورو غاړو ته ګټور وو، د بورډ د نورو غړو شتون هم د هغوی د خپلو سیمو څخه د معلوماتو لرل او د تجربو د بورډ غړو بله ګټوره چاره وه. د منځنۍ اسیا اروپایي او امریکایي هېوادونو سره زموږ ناستو زه دې پایلې ته ورسولم چې سېنګاپور نظر ځینو هېوادونو ته ډېر شاته پاتې دی.

د سېنګاپور دولتي پانګونې شرکت د رییس په توګه ما د بانکوالۍ د چارو په اړه یو سلسله بحثونه د لویو بانکونو لکه امریکایي، اروپایي او جاپاني مدیرانو سره درلودل. ددې بحثونو له لارې مې د نړۍ د بانکونو د راتلونکې لپاره د هغوی لید لوری پیدا کړ. همدارنګه موږ درک کړه چې د نړۍ د لویو بانکونو په پرتله د سېنګاپور بانکونو ته لاره اوږده ده، چې هغه حد ته ورسېږي. د رهبرۍ بورډ غړو او همدارنګه د سېنګاپور بانکونو اجراییه مدیران اکثره د سېنګاپور له وګړو څخه تشکیل شوي وو.

ما دا مطلب د سېنګاپور د دریو لویو بانکونو له رییسانو(د ورای ابحار چین د بانکوالۍ شرکت، دورای ابحار متحد بانک او دورای

ابحار بانک) سره شریکه کړه، د هغو ځوانانو څخه چې هغو یې په دې اړوند موږ ته وړاندې کړل، ما وموندله د هغوی د نړۍ د بانکي ګوانښونو او راتلونکي په اړه خبر نه دي.

ما سنګاپوري بانکونو ته ګوانښ وکړ نن یا سبا سنګاپور د متحده ایالاتو سره ددوه اړخیزو تړونونو په پایله کې یا د نړۍ د سوداګریز سازمان سره په هوکړو کې مجبور شي چې د بهرنۍ بانکوالو لپاره خپلې دروازې پرانیزي او هغه ملاتړ چې سیمه ییزو بانکونو ترې درلود لغوه اعلان کړي. په ۱۹۹۲ کال کې یې پرېکړه وکړه چې د سنګاپور د بانکواله زوړ قالب مات کړم، دې پایلې ته د سیدلی وم چې د سنګاپور بانکونه نوی لیدلوری او ریفورم او بهرنۍ وړتیا ته اړتیا لري. فکر مې وکړ، که د سنګاپور درې لوی بانکونه پدې اړوند کوم کار ترسره نکړي. د سنګاپور پرمختیایي بانک (Devolopment Bank of Singapore) چې دولت پکې ونډه لرله باید د بدلون او نوښت لپاره لاره پرانیزي. له یوه مناسب شخص د پلټنې وروسته په ۱۹۹۸ کال کې د سنګاپور پرمختیایي بانک(جان اولډز) چې د (جی. پي. مورګان بانک) د مدیرانو څخه یو په کارپوه او مسلکي مدیر و او دهغه بانک د پرېښېدو په حال کې وګوماره، هغه د بانک د رییس د مرستیال او عامل پلاوی په توګه دنده پیل کړه، زموږ موخه داوه چې د سنګاپور پرمختیایي بانک د اسیا په بازار کې پر یو پرمختللي بانک بدل کړو.

ما د دریو کالو په اوږدو کې پرلپسې ډول (کوه بېنګ سېنګ) د سېنګاپور بازار ته د بهرنیو بانکونو له لاسه یې ملاتړ کړی و، خو اوس پدې نظر وم چې بلاخره هغه وخت رارسېدلی چې پرېږدو د نړۍ ځلور لویو بانکونو لوبغاړي دې ته مجبور کړو چې یا د خپلو خدمتونو په نویو کولو تېر کړو یا په بازار کې خپله ونډه کمه کړو. ما له دې ګواښ څخه خبر درلود چې ممکنه وه زموږ بانکونه ونشوی کړای بهرنیو بانکونو سره سیالي وکړي او په پایله کې به له منځه ولاړ شي، پدې صورت کې به زموږ دا سې سېنګاپوري بانک درلود چې د بحران په حالت کې پرې اتکا وکړو، په تدریجي ډول دې پایلې ته ورسېدو چې کوه. بېنګ. سېنګ د سېنګاپور د پولي اداري مرستیال ددې وړتیا نه درلوده چې د نړۍ د بانکوالۍ صنعت سره یوشان ولاړ شي. هغه له حده زیات دداخلي پانګوالو د ملاتړ په فکر کې وو، ما پدې برخه کې د (جرالډ کوریګن) د نیویارک فډرال ریزرف بانک پخواني مشر او د براین کووین د انګلینډ بانک لوړپوړي مامور سره مشوره وکړه.

هغوی هر یوه په جلا جلا ډول ماته مشوره او ډاډ راکړ چې سېنګاپور کولای شوای چې دې خوا یې د بانکوالۍ ځواک او د څارنې سېستم پرځای وي لرو له بلې خوا له بحران څخه د ناکامۍ څخه وژغورل شي.

هغه ماته وویل چې د نړۍ عمده مالي مرکزونه لکه د نیویارک او لندن پدې امر تمرکز نه کوي چې پانګوالۍ په فردي ډول ملاتړ وکړي،

بلکې د هغوی موخه داوه چې د خپل سېستم ثبات او سلامت وساتي. کوریګن وګووین موږ پدې مجبور کړو چې هغه موسسات چې زموږ د پرمختګ لامل ګرځي باید ترې ډېره وېره ونلرو. په کال ۱۹۹۷ کال د لومړي وزیر په اجازه ښاغلي(لونګ) یې پدې کار وګوماره، زموږ د بانکونو او د پانګونې د صندقونو د مدیرانو د مدیرانو سره لیدلي او زموږ د مالي سکتور کړندلارې یې یادې کړېدي. هغه وخت چې په ۱۹۹۸ کال د جنورۍ په لومړۍ نېټه لومړي وزیر (لونګ) یې د سېنګاپور د پولي ادارې د رییس په توګه وګوماره هغه د اړینو ګامونو په اخیستلو سره د بانکوالۍ په سېستم کې اصلاحات راوستل.

لونګ د سېنګاپور د پولي ادارې د ځینو کلیدي مامورینو په مرسته د ادارې د جوړښت له مخې نوې کړه او هغوی یې دې ته چمتو کړل ترڅو د کارنوی طرز او د ادارې د پرمختګ لپاره عملي لارې چارې پلې کړي. لونګ او ټیم یې د سېنګاپور د پولي ادارې نظارتي طرز ته بدلون ورکړ هغوی دا کار په نرمښت او انعطاف سره ترسره کړ او د خپلو کړنو په طرحه او تطبیق د بانکي صنعت د اړوندو نظرونو سره په پام کې ونیوه، لونګ او ملګرو یې د خپلو مشاورینو په پام کې نیولو سره او د بانکي صنعت د کمپټو سره د سېنګاپور د بانکوالۍ ټولې پالیسي ګانې یې تربیا کتنې لاندې ونیولې او هغه یې د نویو شرایطو سره عیارې کړې هغوی د شتمنیو د مدیریت په هڅونه کې

مهم ګامونه پورته کړل او د سینګاپور ډالر لوړولو مقررات یې د پانګونې بازارونو د پراختیا په موخه تعدیل کړل.

د سینګاپور پولي اداري د ونډو بازار د کمېشن نرخونه ازاد کړل او د Stock Exchange of Singapore او Sim Exinternation monetary exchange یې وهڅول چې یو بل سره مدغم شي.

د سینګاپور پولي اداري بهرنیو بانکونو ته اجازه ورکړه چې خپلو څانګو او د نقدیه ماشینونه په سینګاپور کې پرانیزي.

له دې لارې به کورنۍ بانکي سکتور به ازاد شي. هغه محدودیتونه چې د بهرنیو بانکونو پر وړاندې وضع شوي وو له منځه یوړل شول او د بانکونو څخه هیله وشوه چې د ورته ترتیباتو پر بنسټ خپله مدیران دې د امریکایي بانکونو پشان د مدیرتونو نوم اینښودنه ترسره کړي. دې کمېټې دنده لرله چې د هغو کسانو پخواني اسناد چې د مدیره پلاوي غړیتوب ته نوماند شوي د مطالعې او ارزونې لاندې ونیسي او خپلې سپارښتنې ونډه والو ته وړاندې کړي.

د دې کمېټې موخه داده چې مدیریتي پوستونو ته وړ، باکفایته، صادق او په کار پوه اشخاص وګوماري. چې نه یوازې ځینو بلکې ټولو ونډه والو ته ګټه ورسوي. بانکونه پدې باور وو چې نرم نظارت طریقه به هغوی ته اجازه ورکړي چې نوي قیمتي اسناد بازار ته معرفي کړي. د هغوی نظر به هغه وخت ډېر ګټور وای چې دا کار یې

مخکې کړی وای. ولې مخکې له دې چې د سینګاپور پولي اداري خپله وړتیا په مالي بحرانونو کې ثابته کړې ده، ما تراوسه دا باور نه و ترلاسه کړی هرهغه چې منع دي ونډه اخیستونکو ته یې اجازه ورکړو، هغه احتیاطي لاره چې موږ په مخکې نیولې وه په هماغه اساس مو د ۱۹۹۸ کلونو مالي بحران په اسانۍ او ښه شکل سره تېر کړل.

ددې بحران د پیښېدو په وخت کې زموږ بانکونه د شې مالي روغتیا څخه برخمن وو، دا بحران زموږ د ونډو د بازار د سقوط سبب نه شو. د ۱۹۸۲ کال نه یانې له هغه وخت څخه چې موږ د خپل اسیایي ډالري بازار پیل کړ، تراوسه یې درې کاله وخت ونیوه، موږ وکړای شول د سالم مدیریت سره خپل باور د یوه نړیوال پولي مرکز په توګه ثابت کړو، د ۱۹۹۷ کال د جولای میاشت نه وروسته، یانې هغه چې د (باټ) د تایلینډ پیسو ارزښت د سقوط په پایله کې شرقي اسیا د مالي بحران سره مخ شوه، د سیمې په اقتصاد او د ونډو پر بازار یو لوی مصیبت نازل شو.

خو ددې مالي کړکېچ سره سره په سېنګاپور کې هېڅ بانک د مالي بحران سره مخ نشو. ددې بحران په پایله کې نړیوالو پانګوالو هڅه کوله چې خپلې پیسې د سیمې د بانکونو څخه وباسي چې سېنګاپور هم پکې شامل و، په بحراني حالاتو کې هغه وخت چې د پانګه اچونې

صندقونو مدیرانو له مالي کړکېچ څخه وېره لري خپل مشتریان او پېرودونکي په تیاره او بې خبرۍ کې ساتل عاقلانه کار نه دی.

نو پدې توګه موږ پرېکړه وکړه چې ژر تر ژره خپلو پیرودونکو ته لومړني معلومات ورکړو، تر څو خپل مشتریان پدې قانع کړو چې زموږ د پانګې اچونې په اړه زموږ مشتریان زموږ په اړه سم قضاوت وکړي. موږ خپل بانکونه وهڅول ترڅو د خپلو پټو زېرمو په اړه معلومات او د خپلو مشتریانو په اړه دروغ معلومات ورنکړي. هغوی عمومي شرایط سیمه ییزو قرضو لپاره عامو خلکو ته وړاندې کړلې، د اغېزمنو کړنو په پایله کې د سېنګاپور پولي اداري نه یوازې دا چې بحران او سقوط سره مخ نه شو بلکې له نوموړې اداره له پخوا نوره هم ځواکمنه شوه.

د کارګري ټولنو د مرستو جلبول

د (سيح. موی. کوک) د کاريګرو د ټولنې مشر او د ولسي جرګې غړی، همدارنګه د خلکو د عمل ګوند غړی هم و، له هغه وخته چې د کاريګرو د ټولنو سره همکار وم ما سره ملګری و. هغه د ازادۍ او اخلاص لاس په اړه چې موږ کاريګرو ته د ګومارنې پر محال ورکړي وو نيوکه لرله، خو په عين حال وخت کې يې منله چې ټولنې د بهرنۍ پانګه اچونې لپاره د يوې مناسبې فضا د جوړېدو لپاره دې ته اړتيا ده چې د کاريګرو پر وړاندې نسبتاً يو نرم او غير دښمنانه دريځ ونيول شي. ما ددې لپاره چې د کاريګرو څخه د ناوړه ګټې اخيستنې څخه مخنيوی شوی وي، د کار او کاريګر قانون کې مې تضمين ځای پرځای کړ. هغه بدلونونه چې د ګومارنې او صنعتي اړيکو په قانون کې وارد کړل ډېرې ښې پايلې مو ترلاسه کړې.

د يوه کال په موده کې (۵۲) نوې فابريکې جوړې کړې او ۱۷۰۰۰ نوي کارونه پيدا شول. په ۱۹۷۰ کال کې نوې پانګونې ۲۰۰۰۰ کاري فرصتونه ايجاد کړل، همدارنګه په همدې موده کې ملي عوايد هم ډېر لوړ شول.

په ۱۹۷۲ کال کې موږ د (مزد ملي شورا) د ټولنو ، دولت او کاريګرو په ګډون سره رامنځته کړه. دې شورا هر کال د هغو ارقامو او معلوماتو څخه چې د دولت لخوا راټولېدل، د مزد کچه، د کاريګرو کاري شرايط مو راتلونکي کال لپاره برابرول. چې له يوې خوا د کاريګرو لپاره د منلو وړ وي، او له بلې خوا په هېواد کې اقتصادي وده تضمين او وهڅوي. د دې شورا توصيو د عمومي لارښوودونو په بڼه کار ورکاوه، او اجازه يې ورکوله چې د کاريګرو او کارفرمايانو ترمنځ د اقتصادي سکتور په بېلابېلو برخو کې په مختلفو پايلو ترسره کېدي. د هماغه لومړنيو کلونو څخه کوه دوی پدې باور و چې د کاريګرو مزد بايد د توليد د ګټې څخه ډېر نه وي.

په سېنګاپور کې د بحراني روحيې (د خپلواکۍ په لومړي کال) حاکم و ، زه يې دې ته وهڅولم چې د کارګرو ټولنو چلند په څو کلونو کې تغير کړم، د خلکو روحيې پدې تر اغېز لندې راغلې وې چې ګوندې د سنګاپور اقتصادي سقوط ګواښ د برتانيې پوځونو د وتو له سببه و. د خلکو روحيه دې ته جوړه شوې وه چې که چېرته موږ له تاوتريخوالۍ او اعتصابونو ته د پای ټکی کېښږدو نو او اقتصادي ودې او ملي ثبات ته لاره هواره نکړو نو خلک او هېواد به مو له لوی ګواښ او ناورين سره مخ شي او له منځه به لاړ شو.

په عين حال کې د اقتصادي چارو مديران او د کمپنيو خاوندان مو پدې قانع کړل چې هغوی بايد د کاريګرو رضاکارانه مرسته را جلب

کړي. پرته له دې د مولدیت ډېرښت (چې د پرمختګ کلید جوړوي) نشي کولای بریالی شي.

سخت قوانین او ګواښوونکې خبرې، یوازې نشي کولای د تولید پر ډېرښت اغېز وکړي، دا زموږ سیاستونو پایله وه چې د کاریګرو ټولنې مو دې ته اړ کړې چې زموږ د پلانونو ملاتړ وکړي. هغوی پدې پوه شوي و چې زموږ د اقتصادي سیاست موخه داده چې سینګاپور په نړیواله کچه یو با عزته او با اعتماده اقتصادي بریالي هېواد په توګه پیاوړی کړو، بهرنۍ پانګه اچونه جلب کړو او خپلو خلکو ته دندې او د کارځایونه جوړ کړو. نو دا چاره سبب شوه چې زموږ ترمنځ د ضد یت او بې ځایه رقابت پرځای د همپالنې او مرستې فضا رامنځته شوه.

په کال **۱۹۶۹** کال کې، زما یو پخواني اشنا، دیوان نایر زما د هڅونې په سبب، له کوالالامپور څخه سینګاپور ته راستون شو او د NTUC یانې د سینګاپور د کاریګرو ټولنو ملي کانګرېس په ذمه واخیست، هغه د **۱۹۶۴** کال څخه را پدېخوا هغه کال چې هغه د مالیزیا پارلمان ته وټاکل شو. هلته یې ژوند کاوه، هغه علت چې نوموړی ما سینګاپور ته راوسته، غوښتل مې چې نوموړی زموږ صنعتي اړیکو ترمنځ سوله او ارامښت وساتي او کاریګر وهڅوي تر څو د خپلو کارونو اغېزمنتیا او نوښتونو ته پراختیا ورکړي. د NTUC د سکرتر جنرال په توګه د (دیوان نایر) موجودیت زما لپاره لویه مرسته وه،

هغه زما اقتصادي کړندلارې منظمې او همغږې کړې او د کاريګرو ټولنو سره يې رغوونکې، هڅوونکې او مثبت چلند کاوه، د NTUC پخوانۍ رهبرۍ سره د ۱۹۷ څخه تر ۱۹۸۱ کلونو پورې هغه وخت چې پارلمان نومونړی د ولسمشر په توګه وټاکه، هغه وکړای شو د کارګرانو مشران قانع کړي، ترڅو خپلې غوښتنې د نړيوالې سيالۍ سره سمې عيارې کړي او هغو طرحو چې د سېنګاپور قدرت يې په نړيواله کچه کمزوری کاوه، ترې ډډه وکړه، هر وخت چې وينسميوس له سېنګاپور څخه ليدنه کوله، هغه او د اړيکو مامور يې نيم.تينګ دو به د اقتصادي حالت په اړه د معلوماتو د ېوان ورکاوه، د ېوان؛ د اقتصاد بنسټيز ارونه د کاريګرو ټولنې مشرانو ته زده کوه او د د مزدونو درې اړخيزې شورا سره به يې مرسته کوله.

يوه مسله چې د ېوان ورسره مخ شو، هماغه د کاريګرو د غړيتوب د شمېر کمېدل و، ځکه د وخت په تېرېدو سره د کاريګرانو ټولنو مبارزاتي روحيه لږېدله او دې چارې په يو ډول ددوی د غړيتوب نه لېوالتيا ښووله. د غړيتوب د کمښت د مخنيوي لپاره د ېوان په ۱۹۶۹ کال کې يو سمينار جوړ کړ او په هغې کې يې د کاريګرو د استازي پدې قانع کړل چې د کارګرۍ په نوې فضا سره پخپلو چارو کې بدلون راوړي.

دې موخې ته د رسېدو لپاره د څو کوپراتيفي شرکتونو د کاريګرو ټولنې يې رامنځته کړې. په ۱۹۷۰ کال کې NTUC کوپراتيف د

سېنګاپور ټیکسي ګاني د NTUC Comfort تر نامه لاندې يې بنسټ رامنځته کړ. دا چاره ددې سبب شوه ترڅو له یو شمېر ټیکسیانو څخه چې د ۱۹۶۰ کلونو په اوږدو کې د جواز او غړيتوب پرته کار کاوه دا پروګرام د ۲۰۰ موریس اکسفورډ ډوله ټکسي ګانو او د ۲۰۰ انګلیسي استېین ډوله بسونو چې د انګلیستان په مالي مرسته اخیستل شوي وو پیل شو.

د ۱۰۰۰۰ ټیکسیانو او ۲۰۰ د ښوونځیو سرویسونو په درلودلو سره دې ټولنې په ۱۹۹۴ کال کې د Comfort Group limited تر نوم لاندې د سېنګاپور د ونډو په بازار کې د یوه سوداګریز شرکت په توګه ثبت شوه.

د کلیدي غړو د لګښتونو د کمښت لپاره د NTUC په کال ۱۹۷۳ کې يې د NTUC Welcome شرکت د بنسټ ډېره کېښوده. ددې کوپراتیف، ستر پلورنځی، هټۍ او مغازې پرانیستلې چې د NTUC مغازې توکي نظر د بازار نرخونو ته ارزانه ترلاسه کولای شول، وروسته نوموړی کوپراتیف د NTUC fair price په یو لوی سوداګریز سوپر مارکېټ بدل شو او بېلابېلې څانګې يې لرلې چې د توکي يې د عمده پلورنځیو پر بنسټ ارزانه ورکول. بل کوپراتیف چې د NTUC د غړو ژوند او روغتیا يې بیمه کول او د NTUC income په نوم یادېده، وروسته يې د موټر او نورې بیمې هم زیاتې کړې، دې کوپراتیف مسلکي او په کار پوه مدیران په کار وګومارل. دې تجربې د ټولنو مشرانو ته دا ورزده کړه چې څنګه یو سالم او اغېزمن اقتصادي مدیریت ترسره کړي.

منصفه ټولنه، نه جیره خوړونکې ټولنه

موږ په سوسالیزم، یانې په ټولنه او اقتصاد کې د خلکو عادلانه ونډې باندې باور لرو، وروسته پوه شو چې په یوه تولیدي اقتصاد کې شخصي انګېزه او انفرادي رول رغنده او ټاکوونکی رول لري. خو د خلکو وړتیاوې بېلابېلې دي، که د کار پای په بشپړه ټول د بازار تابع جوړ شي، وضع به اخر دې حالت ته راشي چې په پایله کې به یې ډېر لږ خلک به یې لوی ګټونکي وي، ځینې نور به منځني ګټونکي او ځینې به د ملاحظې وړ په بایلونکي کټګورۍ کې وو.

دا حالت به طبعاً په ټولنه کې د ګډوډۍ سبب شي، ځکه چې په ټولنه کې به د عدالت خوښۍ وجدان ته زیان ورسوي. رقابتي ټولنه کې چې په هغه کې ګټونکي او بریالي خلک د هرڅه درلودوونکي وي او بایلوونکي خلک هرڅه له لاسه ورکړي. یانې د هانک کانک د ۱۹۶۰ کلونو پشان ټولنه، د سینګاپور لپاره د منلو وړ نه وه. هغه مستعمراتي حکومت چې له بهره ورته هدایت کېده اړ نه و چې هر پنځه کاله وروسته ټاکنو سره مخ شي، خو د سینګاپور حکومت له داسې یو حالت سره مخ و، د افراطي توپیرونو د هوارولو لپاره لکه د ازاد بازار، موږ مجبور و چې د ملي عایداتو په بیا وېشلو لاس پورې

کړو ، او د سبسیډۍ ورکولو له لارې خپلې چارې پیاوړې کړو چې تولیدي ورتیا او د وطنوالو عایدات یې لوړ ول.

د هغو چارو په سر کې چې د وطنوالو تولیدي قدرت یې لوړوه، هغه ښوونه او روزنه وه، د اوسېدو مېنې او د روغتیایي خدماتو وړاندې کول هم پدې برخه کې د خپل اهمیت څخه برخمنې چارې وې. خو د شخصي روغتیايي خدمتونو او د تقاعدي امتیازاتو لپاره لپاره د حل لارو کتل څه اسانه کار نه و، موږ هڅه کړه چې د دې چارو ته د عملي لیدلوري له مخې چلند کاوه، که موږ د عایداتو په وېش او د مالیو په اخیستو کې افراط کړی وی، هغه فعال او بریالي خلک چې شتوالی یې زموږ اقتصادي ودې لپاره کلیدي اهمیت درلود ، ناهیلي کېدل او د خپلو چارو څخه کېدل. موږ د یوې بلې ستونزې سره چې مخ وو هغه داوه چې څرنګه د اقتصادي غبزمنتیا او د عایداتو عادلانه وېش په منځ کې او له بلې خوا مناسب او د منلو وړ عدالت تامین کړو.

زما د فکر یوه لاره داوه چې د سېنګاپور هر اوسېدونکی د خپل هېواد راتلونکي جوړولو لپاره برخمن کړم. زه ددا سې یوې ټولنې غوښتونکی وم چې هر غړی یې کور او سر پناه ولري. مه هغه توپیرونه چې ددولت اړوند د ټیټو اجارو او شخصي کورونو ترمنځ موجود و لیدلي و. هغه ودانۍ او اپارتمانونه چې ددولت لخوا هغو خلکو ته ورکول کېدل چې عاید یې ټیټ و ، په ارزانه بیه په اجاره ورکول

کېده، د نړېدو او خرابېدو په حال کې وو. خو د شخصي اپارتمانونه به تل پاک ساتل کېدل.

دې پرتلې زه پدې باوري کړم وم چې کورنۍ هر وخت د خپلو کورونو خاوندان اوسي. هېواد به څو ځله تر دې باثباته وي، له دې نه ورسته چې موږ د ۱۹۶۳ کال ټاکنو کې بريالي شو، ترهغې چې سېنګاپور لا د ماليزيا يوه برخه وه، ما د پرمختګ او استوګنې بورډ پرانيسته، چې د خصوصي ماليکيت د پراختيا پروګرام اعلام کړي. موږ نو موړی بورډ په ۱۹۶۰ کال کې د قانون په چوکاټ کې جوړ کړی و، ترڅو د د کاريګرو لپاره ارزان قيمتې ودانۍ جوړې کړي. د پرمختګ او استوګې بورډ په ۱۹۶۴ کال کې د کور پېرودونکو ته قرضيې ورکولې چې په ټيټو بيو او د ۱۵ کالو کېښت سره ملګري وو. خو دا پروګرام بريالی نشو، ځکه هغه چاچې د کور د اخيستلو لپوالتيا لرله، ددې پروګرام په چوکاټ کې اړو چې ۲۰ سلنه د خريد بيه د قرارداد د لاسليک مهال په نقدي ډول ادا کړي.

ډېرې داسې پېرودونکي موجود و چې ددې وسه يې نه درلوده چې دغه ۲۰ سلنه پيسې ورکړي. د خپلواکۍ د ترلاسه کولو وروسته هغه څه چې زه يې نا ارامه کولم دا وه چې رايه ورکوونکي په بشپړ ډول د ښار داوسېدونکي څخه تشکيل شوي وو. زما مشاهداتو څرګندوله چې څه ډول د ښاريان تل د حکومت په مخالفت کې رايه ورکوله، په

همدې موخه مې پرېکړه وکړه چې د سينګاپور کورنۍ د کورونو خاوندان کړم، پرته له دې به ثبات ته رسېدل اسانه کار نه و.

د استوګنځي پروګرام د طرحې په اړه زما نظر دا و چې د ځوانانو کورنۍ راوغوښتل شي چې عسکري خدمت په يو دود بدل شي، د سرتېري کورنۍ به خپل کور نه درلود، سرتېرى به ژر تر ژره دې پايلې ته رسېده چې هغه د پانګوالو د شتمنيو څخه دفاع کوي، نه د خپل کور کلي څخه، زه پدې باوري وم چې د نوې ټولنې لپاره د مالکيت د داوې احساس چې زموږ په ټولنه کې يې ژرې ريښې نه درلودې، حياتي ارزښت درولود.

د دې نظريې په پلي کولو کې کېنک سووي، د دفاع وزير په توګه زما لوى ملاتړى و، نورو وزيرانو هم د کورونو مالکيت يو امر ګڼه خو پدې نظر نه و چې ګوندې مالکيت ډېر حياتي ارزښت لري.

پر کثيفو او غير روغتيايي ځايونو باندې د پخوانيو استوګنيزو ناحيو د بدلولو څخه مخنيوى

ددې لپاره چې پربنږدو پخواني استوګنيز ځايونه پر چټلو او کنډوالو بدل شي، په ۱۹۸۹ کال کې مې د ملکي پرمختګ وزير ته وړانديز وکړ، چې ددې وخت رارسېدلو ترڅو پخوانۍ ودانۍ د حکومت د بوديجې څخه په ګټنې بيا ورغوو.

او کیفیت یې تقریباً د نویو ودانیو تر حده لوړ کړو او پردې وړاندېز مو هو کړه وکړه او یو شمېر یې بهر ته ولېږدول ترڅو پوه شي چې پخوانۍ ودانۍ څنګه ساتل کېږي، پرته له دې چې په هغه ځای کې کوم اوسېدونکي او سېدل ورته مزاحمت وشي. دې ماموړینو دا ډول بېلګې په المان، فرانسه او جاپان کې وموندل. ددې ماموړینو د موندنو پربنسټ د استوګنې پرمختګ بورډ په یو ننداره ییز پړاو سره د پخوانیو ودانیو پر بیارغونه پیل وکړ. پدې پړاو کې د استوګنې پرمختګ بورډ، پرهر زاړه کور **۵۸۰۰۰** ډالره لګښت وکړ او نوموړو کورونو ته یې پخلنځي، تشنابونه او د کالو وینځلو کوټې جوړې کړې. ددې لګښت پر وړاندې د کور خاوند مسوولیت درلود چې **۴۵۰۰** ډالر استوګنیز پرمختګ بورډ ته تحویل کړي.

د پخوانیو ودانیو چارچاپېره او بهرني دېوالونه بیا ورغول شول، ترڅو د نویو شخصي جوړشویو استوګنیزو کورونو په ستنډرډونو سره برابر اوسي. چمنونه، شنې سیمې او د کورنیو لپاره سرپټې ځایونه له سره ورغول شول. په پایله کې دې بیارغونې د پخوانیو استوګنیزو کورنو قیمتونه ډېر لوړ کړل.

تقاعدي حقونه

یوه لویه مسله چې موږ ورسره لاس او ګرېوان و هماغه د کاریګرو د زړښت د وخت د تقاعدي حقونو تامین و.

په اروپا او امریکا کې دا حقوق د دولت لخوا ورانډې کېږي او د مالیه ورکوونکو لخوا تمویلېږي. موږ پرېکړه وکړه چې هر کاریګر باید پخپله خپله د زړښت د وخت سپما د CPFصندوق کې جوړه کړي، موږ په ۱۹۷۸ کال کې اجازه ورکړه چې نو موړی صندوق د پانګه اچونې موخو لپاره د شخصي صندوق په توګه د ګټې وړ وګرځي دهغه کال په پیل کې، حکومت د سېنګاپور په ښاري سرویس په چوپړتیاوو کې اصلاحات راوستلي وو. د دې اصلاحاتو په تعقیب د سېنګاپور د ښاري سرویس چوپړتیاوو د ونډو شرکت یا Singapore Bus Service LTDجوړ کړ او د ونډو په بازار کې یې ثبت کړ، په عین حال کې د CPF صندوق ګډونوالو ته مو اجازه ورکړه چې هر کس تر ۵۰۰۰ ډالرو پورې خپلې راټولې شوې پیسې د دې شرکت د لومړنیو توکو په اخیستو کې ولګوي.

پدې کار سره ما غوښتل د دې شرکت د ونډو مالیکیت څومره ژر چې کېږي د دې شرکت پر ځینو ګډونوالو ووېشم، ترڅو ګټه یې کاریګرو

تـه ورسـېږي چـې پـه حقیقـت کـې یـې د ښـاري سـرویس د خـدماتو مستهلکین پورې اړه درلوده.

دا چاره ددې سبب کېده چې د ښاري سرویس د خدمتونو د بیې پـه شـدت سـره لـه لاسـه ورکـولې او ددې خـدمتونو اړتیـاوې دولتـي سبسیډۍ ته لږېدلې.

دې بریا پسې په GPF کې د راټولو شویو پیسو څخه ګټه اخیستل مو ازاد کړل او اجازه مو ورکړه چې دا پیسې پـه سـوداګریزو او شخصي صنعتي ملکیتونو کې د پانګه اچونې، د اعتباري شرکتونو ونډې او سروزرو په برخه کې ترې ګټه واخیستل شي. پـه هغـه صورت کـې چې ددې مشترکینو د پانګه اچونو ګټه هغه کولای شول خپله اضافي ګټه له صندوق څخه بهر کړي او مصرف یې کړي.

ددې احتمال لپاره چې د غړو د ټولو سپما حسابونه د مو له منځـه وړي وي. محافظتي لازم شرایط مو پـه پـام کـې نیـول او پلـي کـول بـه مـو د ۱۹۹۵ کال په راتلو سره ۱،۵ میلیونه د سي پي ایف غـړي د سـېنګاپور د ونډو د بازار د لومړي طراز شرکتونو کې ثبت شول پانګونه کړې وه. په کال ۱۹۹۳ کې هغه وخت چې د سـېنګاپور د ټلیکـام شـرکت ونـډې مو د لومړي ځل لپاره اشاعه کـړې، د هغـوی ډېر شـمېر مـو پـه د بـازار څخه په ټیټه بیه په ټولو بالغو ښاریانو خرڅه کـړه، زمـوږ مو خـه لـه دې کار څخه دا وه چې زموږ مبالغ چې دولت د کلونـو پـه اوږدو کـې سـپما کړې وې بیا ځلي یـې پـه ټولنـه کـې وویشـل. مـوږ غوښـتل چـې زمـوږ د

هېواد وګړي د وطن د يو لوی شرکت د ونډو مالکان شي او د خپل هېواد په اقتصادي پرمختګ کې لوی رول ولوبوي.

ددې لپاره چې نقدي پيسې ترلاسه کړو، موږ ونډه والو ته د بونس د ونډې د ترلاسه کولو حق ورکړ. دا امتياز د لومړي، دوېم، درېم او څلورم ځل د تطبيق وړ وو چې په لومړي پړاو کې د ونډه والو ته ورکړل شوی وو.

پدې سره ونډه وال هڅول کېدل چې خپلې ونډې د ډېر وخت لپاره وساتي چې وکړای شي په نقدو پيسو يې خرڅ نکړي. دا کړندلاره ددې سبب شوه چې تر ۹۰ سلنه د سنګاپور کاريګر د سنګاپور د ټيليکام خاوندان شول. د ونډو په بازار کې د کاريګرو دا ډول ونډه اخيستل په اټکل ډول په نړۍ کې يو لوی شمېر دی چې وجود لري.

زما ليدنو دا څرګندوله هغه چا چې خپل شخصي کورونه لرل څو ځله ښه ساتل، نظر هغو ته چې په کرايه يې ورکړي وو.

له دې ليدنو څخه ماته پته ولګېده چې پر مالکيت د وياړ احساس د هر انسان طبعي غريزه ده. د ۱۹۵۰ او ۱۹۶۰ کلونو په ستونزو او لاريونونو کې عادي خلکو پراخ ګډون کړی و، دوی به کتارې ماتولې، دولتي تاسيسات يې تخريبول او موټرونو ته يې اور ورته کاوه، خو د ۱۹۶۰ کلونو په منځ کې ياني هغه وخت چې ډېری خلک د کورونو خاوندان شوي وو، په لاريونونو کې د خلکو چلند په بشپړ

ډول توپير کاوه پدې کلونو کې مې ځوانان وليدل چې خپل موټر سايکلونه يې د واټونو په پارکونو کې ودرولي وو، پخپلو اوږو يې خپل وسايل خوندي ځايونو ته لېږدول، دې چارې زه لا وهڅولم چې هره کورنۍ د فزيکي شتمنۍ خاوندانې کړم، زه پدې باور وم چې دا کورنۍ خپله شتمني د زړه له کومې ساتي، زما د باور سم والی په عمل کې ثابت شو. موږ پرېکړه وکړه چې د خپلې ټولنې شتمني د شتمنو د ډېروالي سياست له مخې وويشو، نه د سبسيډي د ډالۍ کولو له لارې، هغه لاره چې موږ پرمخ نيولې وه. هغوی چې د ازاد بازار په برخه کې يې نړيواله او په جايزه نه شوه ګټلی، اجازه مو ورکړه چې نورې با ارزښته جايزې د ازادې سيالۍ له لارې وګټلې.

په غرب کې د رفاهي پروګرامونو لګښتونه

د انګلیستان او سویډن د ورځنیو لګښتونو پروګرامونو ته په کتو موږ پرېکړه وکړه چې د دې ملا ماتوونکي سېستم څخه ځان وژغورو. په ۱۹۷۰ کلونو کې مو پام شو چې د دولت لخوا د کورنۍ د سرپرست د مسوولیتونو تقبل په خلکو کې د کاري انګېزې د ضعیف والي سبب کېږي. کورنیو ته نقدي او دوامداري مرستې، په ډېرى برخو کې په ټکر کې وې او خلک يې لټۍ ته هڅول. دې ډول مرستو کورنۍ او افراد دې ته هڅول چې د خپل ځان او کورنۍ د هوساینې د کوښښونو څخه اوږې سپکې کړي. جېره خوراک ځینو ته د ژوند په طرز باندې بدل شو، د کاري انګېزې په کمښت سره مو اقتصادي حیثیت یو څه ناسم شو، ځینو نورو د خپلو عایداتو باندې د لوړې مالي له لاسه خپل کارونه له لاسه ورکړل، دې خلکو هم د خپلو اړتیاوو پوره کولو لپاره پر دولت تکیه وکړه.موږ غوره پوه شو چې د پورته پروګرامونو پرځای پخپلو خلکو کې د کنفوسیوس دود ځواکمن کړو، ددې کرېندلارې له مخې د کورنۍ هر مشر د خپلې کورنۍ د اړتیاوو د پوره کولو مسوولیت درلود.

د سینګاپور سیاستونو خلک ډېر کار ته وهڅول

زموږ پالیسیو او کړندلارو خلک دې ته وهڅول چې خپله ټوله انرژي او قدرت په اغېزناک او ګټورو کارونو ولګوي. پولي ثبات، متعادله بودیجه او د پانګونې ټیټ مالیات او لوړ تولید یې وهڅاوه. ډېری کاریګرو د خپلو ۴۰ سلنه سپما حسابونو سربېره د اضعافي پس اندازونو خاوندان شول چې په بانکونو او پوسخونو کې یې ساتل.

دې ټولو سپما حسابونو دولت سره مرسته وکړه چې چې د بنسټونو جوړول پیل کړي. پدې لړ کې لاندې بنسټونه شامل وو:

- لارې
- پلونه
- هوایي ډګرونه
- بندونه
- د سوداګریزو مالونو بندر
- د برېښنا مرکزونه او د لېږد سټېشنونه
- د اوبو ذخیرې
- د عامه ټرانزیټ سېسټم رغولو مرکز

او د دولتي بې ځايه لګښتونو څخه مو مخنيوی وکړ او انفلاسيون مو دومره کچې ته ټيټ کړ چې مجبور نشولو له بهره قرض واخلو.

د ۱۹۲۰ کلونو راپدېخوا د ۱۹۸۵ کاله پرته چې اقتصادي رکود سره مخ وو، موږ همېشه په لوړ اقتصادي موقف کې وو، د دولت مخارج په منځنۍ کچه ۲۰ سلنه ناسوچه ملي توليدات جوړول؛ دا رقم د G۷ غړو هېوادونو کې ۳۳ سلنه وو. له بلې خوا زموږ پرمختيايي لګښتونه مو د G۷ غړو هېوادونو څخه څو ځله لوړ وو

په ډېری کلونو کې زموږ موخه داوه چې د خپلې عادي پرمختيايي بوديجې د ملاتړ لپاره کافي ګټه ترلاسه کړو او په عين حال کې د مالياتي جوړښت له نظره، د خپلې سيالۍ قدرت د نړۍ په کچه خوندي کړو، په ۱۹۸۴ کال کې د مالياتي عوايدو د مجموعې دوه ثلثه زموږ د مستقيم مالياتي عوايدو جوړول.

پداسې حال کې دا برخه د G۷ غړو مملکتونو کې د درې څلورمې په حد کې وه، موږ د ماليې له وضعې د مالې ورکړې پر لور حرکت وکړ، په همدې وخت کې د شرکتونو ماليات له ۴۰ سلنه څخه ۲۶ سلنې ته راټيټ شو. سينګاپور د پانګونې د ارزښت لوړوالی اداره يې له ماليې ورکړې څخه معاف کړه. زموږ ماليه د وسايلو خدماتو باندې چې د پورته د توليد اضعافي ارزښت VALUE ADDED TAX باندې ۳ سلنه موجوده ده.

زمـوږ پـر وارداتـو ګمرکـي مالیـات د ۰,۴ سـلنې پـه حـد کـې وه، د انګلیسي سوسیالیستي فلسفې SOAKING THE RICH پر اساس، موږ پـه غیـر منقولـو دارایـي بانـدې ډېـر لـوړ مالیـات وضـع کـړي وو. خـو قانونپوهـانو او هوښـیارو محاسـبینو (د قـانوني تشـو او محاسـباتي چـال نـه پـه ګټـه اخیسـتنې) د هغـو کسـانو لپـاره چـې ددې مالیـاتو پـه راټولولو بوخت وو، په ۱۹۸۴ کال کې د غیر منقولو اموالو بانـدې مـو مالیات له ۲۰ سلنه څخه ۵ او ۱۰ سلنې تـه راټیـټ کـړل. پـه پایلـه کـې پـه مالیه کې دا بـدلون مـوږ پـدې بریـالي کـړو چـې لـه دې لارې څخـه ډېـره ګټه ترلاسه کړو.

څکـه چـې د نویـو مالیـاتو میـزان، د املاکـو خاونـدان، لـه مـالیې نـه تېښـته یې نور پخپله ګټه نه بلله. زموږ د عوایدو ډېره برخه لـه فیسـونو څخه ترلاسه کېدله چې ددولتي خدماتو په بدل کې اچول کېدل، زمـوږ موخه داده چې دا فیسونه په عـین حـال کـې د یـوې نظـارتي وسـیلې پـه توګه کارو کړي، او د دولتي خدماتو د حد نـه زیـاتې غوښـتنې او غیـر ضروري سرچینو څخه مخنیوی وکړي.

د اقتصـاد پایـداره وده د اقتصـادي ثبـات لامـل ګرځـي؛ او اقتصـادي ثبات پخپل وار پانګونه هڅوي او بلاخره د ثـروت د پیـدا کېـدو سـبب ګرځي. څکـه مـوږ پـه لومړیـو کـې سـخته پرېکـړه کـړې وه او د سیاسـي موخو ترلاسه کولو لپاره مو بې ځایـه لګښـتونه راکـم کـړل. ومـو کـړای شول چې د حسنه او ښه دوران مو په اقتصـاد کـې رامنځتـه کـړ، چـې پـه

ټیټو لګښتونو، لوړو پس اندازونو او د کمو تولنیزو مخارجو او د لوړې پانګونې وړ وي

په پایله کې مو وکړای شول د ځوانو بشري سرچینو پر مټ په تېرو دریو کلونو کې د خپلو شتمنیو په پراختیا لاس پورې کړو. په راتلونکو شلو کلونو کې پداسې حال کې چې زموږ نفوس زړښت ته رسېده.

زموږ اقتصادي وده به ورو شي، زموږ شخصي د سپما حسابونه به ټیټ شي، او زموږ روغتیایي لګښتونه به په نفوس کې د زړو افرادو په زیاتوالي سره ډېر شي. دا پداسې حال کې ده چې زموږ یو شمېر مالیه ورکوونکي به په راتلونکي کې لږ وي.

هغه لاره چې موږ کولای شو د لګښتونو په مخنیوي او د زړښت دوران په وخت کې ورسره مقابله وکړو، دا ده نو چې د سپما حسابونو روغتیایي صندوقونه مو ډېر کړل، غوره لاره به داوي چې چې زده کړې او ماهر کډوال خپل هېواد ته جذب کړو ترڅو د مهارتونو ذخیره مو ډېره شي. نو پدې سره به مو د ناخالصو ملي تولیداتو او د دولت عاید به مو لوړ کړي وي.

حکومت باید د ملي ټولنیزو پروژو، مالي ملاتړ ډېر کړي، په هغه صورت کې چې ټولنیزو رضاکاران او د هغوی اداره شتون ولري. ددې بحث په پای کې باید ووایم چې په هغه صورت کې چې

کمونیستانو خپل د هلو ځلو نفوذ په ټولنه کې ساتلی وای ، د هېواد په اقتصادي پرمختګ کې به ددې اقداماتو پلي کول اسانه کار نه وی.

له دې نه وروسته چې سینګاپور په کال **۱۹۶۵** کال کې خپلواکي واخیستله، کمونیستي مشران له سخړو او ستونزو سره مخ شوو ، اساسي قانون یې تر پښو لاندې کړ او د خلکو د عمل ګوند څخه بهر شول. موږ له دې فرصته په ګټنې ، د سینګاپور سیاست ته نوې بڼه ورکړه.

سینګاپور دیوه نړیوال سوداګریز او اقتصادي مرکز په توګه

د خلکو عمل ګوند او سني مشران د ځوان نسل سره د اړیکو په حال کې دي. د ۱۹۹۷-۱۹۹۹ کلونو مالي کړکیچ دې نسل ته یوه لویه ازموینه وه، یانې هغه نسل چې په ژوند کې یې ستونزې نه وې لیدلې. د سېنګاپور خلک او مشران په ګډه د دې ستونزو د حل لپاره سره یو شول او پر ستونزو غالب شول او له ستونزو څخه بریالي راووتل
له مالیزیا سره زموور دې موسمي کړکېچونو او ستونزو د سېنګاپور خلکو ته دا واقعیت ور زده کړل چې د اسیا په جنوب شرق کې ژوند څنګه تېر کړي.
اوس پوښتنه دا ده چې ایا هغه سیاسي نظام چې ما او همکارانو مې راتلونکي نسل ته جوړ کړی له بدلون پرته به خپل کار ته ادامه ورکړي کنه؟ زه پدې اړوند شک مند وم. د خلکو د ژوند انداز د ټېکنالوژۍ د انقلاب په پایله کې په چټکۍ سره د بدلون په حال کې وو ، د سېنګاپور خلک به په راتلونکي کې د داسې یو ښه ژوند خاوندان اوسي چې پخوا نه به ډېر توپیر لري. سېنګاپور به یو مهم نړیوال سوداګریز ، ټرانزیټي او اقتصادي مرکزونو څخه وي چې د د پوهې او تعلیم پر بنسټ به ډېر پرمختګ وکړي او معلوماتي ټېکنالوژۍ پدې عصر کې به خپلې بهرنۍ اغېزې ولري.

د ښارونو سرسبزه (شنه) کول

لویه ګټه چې موږ وکړه هغه وخت و چې د جنوب شرقي هېوادونو رهبرانو هوډ وکړ چې د خپلو ښارونو په شنه کولو کې به یو بل سره سیالي کوي. ډاکتر ماهاتیر (د مالیزیا څلورم لومړی وزیر) چې په په ۱۹۷۰ کلونو کې یې ویلای ایستانا کې ژوند کاوه، زما څخه و پوښتل چې د ایستانا چمنونه مو د څه شي په وسیله شنه ساتلي دي. هغه وخت چې هغه صدراعظمی ته ورسېد کوالالمپور یې سرسبزه کړ.

د ښارونو د سرسبزه کولو پروژه په جاکرتا کې د سوهارتو، په مانیلا کې د مارکوس ولسمشر او په بنکاک کې د ثانین لومړي وزیر لخوا پرمخ یوړل شوه. ما هغوی پدې کار کې وهڅول چې هغوی د خپلو ښارونو په شنه کولو کې ډېر امکانات لري، ځکه چې هېوادونه یې د سینګاپور اقلیم په شان د مناسب اقلیم، ونو او بوټو درلودوونکي وو.

بله هېڅ داسې پروژه نه وه چې دومره لویه ګټه یې زموږ سیمې ته رسولې وي. زموږ ګاونډیانو هریوه کوښښ وکړ چې د خپلو ښارونو په سرسبزۍ او ګل کارۍ کې له یو بل څخه مخکې شي. د ښارونو د شنه کولو پروژه یوه مثبته سیالي وه، چې ټول ترې برخمن شول.

دا سیالۍ د خلکو د مورال او روحیې د لوړولو لپاره ، د توریزم د پراختیا او د پانګونې د جلبولو لپاره ډېر ګټور تمام شو. د ښارونو په پاک ساتنې او شنه کولو کې سیالي کول ، د سیالیو تر ټولو غوره ډول دی. چې کولای شو ترسره یې کړو. زما په اند ، ډېرې برخې شته دي چې هلته سیالي کول د ګټې پرځای زیان کوي، خو د پاکوالي او شنوالي په اړه رقابت هېڅکله زیان نه لري.

یکشنبه د نوامبر لومړۍ نېټه په کال ۱۹۷۱ کې موږ کلنۍ نیالګي کېنونه پیل کړه ، چې په هغې کې د پارلمان ټول غړي، ټولنیز مرکزونه او د هغوی مشرانو شرکت کړی و. له هغه کال راوروسته مو دا ورځ نمانځله او پدې ورځ مو نیالونه کېنول.

په سېنګاپور کې د نیال کېنولو لپاره مناسبه میاشت د نومبر میاشت ده ، هغه نیالګي چې پدې میاشت کې کېنول کېږي کافي اوبه کولو ته اړتیا لري، ځکه چې باراني موسم کې ډېرو اوبو ته اړتیا نشته، ځکه چې زموږ د ونو او بوټو ډولونه محدود وو ، خپل څېړنیز ټیمونه مو بوټانیک باغونو ، عمومي پارکونو او قلمه کرلو ځایونو ته خاره او نیمه خاره ځایونو ته ولېږل، چې بېلابېل بوټي له هغو هېوادونو چې یوشان اقلیم لري راوړي، دې ټیمونو ګڼ لرونکي ډېر بوټي له ځان سره راوړل ترڅو د سېنګاپور په خاوره او هوا کې یې وازمایي. زموږ بوټي پېژندونکو نژدې ۸۰۰۰ ډوله بېلابېل بوټي له ځا سره راوړل چې پدې بوټو کې نژدې ۲۰۰۰ بوټو په سېنګاپور کې ښه وده او رشد کولای

شو ، زموږ کرنیزو متخصصینو کلکې ونې ترویج کړې چې زموږ د هېواد د ونو په ډولونو او سمسورتیا کې یې ښه ونډه ترسره کړه.

یو کلیدي شخص چې د ښارونو په شنه کولو کې یې له ماسره مهم رول لوبوه، د سانګ یو کووان په نوم یو منصب دار و هغه په مالیزیا کې د کرنې په برخه کې لوړې زده کړې کړې وې او هوډ یې درلود چې د غوړیو ، ربړونو او خرما تولیدي فارمونو کې دنده ترسره کړي.

کووان له هغو تجربو څخه چې ترلاسه کړې یې وې، د ونو د روزنې په برخه کې یې چې د سړکونو او ښارونو په پارکونو کې کرل کېږي مهارت درلود چې همدا چاره یې په سېنګاپور کې هم پلې کړه چې ښه پایله یې ورکړه. ما ورته خپلې غوښتنې او هیلې وړاندې کړې او هغه هم ورته په ښه جدیت ځواب ورکړ او ډېرې هیلې یې په عمل کې پلې کړې، د هغه ځایناستی د چوا سیان ینګ و ، چې د کرنې په برخه کې یې تخصص درلود.

نوموړي ونې کرل او سرسبزي خپل کار وګانه او د کووان کارونه یې وغزول، اوس نو چې کله له بهره د سېنګاپور هوایي ډګر کې کوزېږم او د سېنګاپور پارکونه، چمنونه، ښایسته میوه لرونکې ونې، ګلان او بوټي وینم نو زړه مې باغ باغ کېږي، کولای شم ووایم چې د سېنګاپور سرسبزه کول د لګښت له مخې یوه ګټوره او اغېزمنه پروژه وه چې ما ترسره کړه.

مطبوعات او بهرنۍ ګتې

مورږ په تاکنو کې ګټونکي شوو. د ستریس تایمز ورځپاڼې، مسوولینو او مدیرانو کولالمپور ته خپل ځای بدل کړ. پدې کار سره، هغه څه چې مورږ فکر کاوه پرې د تایید ټاپه ولګوله، مورږ پدې عقیده وو چې دا ډله خلک زمورږ د ملي ګټو خلاف خپرونې کوي او د بریتانیې ګټو او موخو ته انعکاس ورکوي نه دا چې د مطبوعاتو له ازادۍ له غمه مړه دي.

وروسته له دې چې مورږ په کال ۱۹۲۵ کې خپله خپلواکي ترلاسه کړه (Strait times) ورځپاڼه بېرته سینګاپور ته راوګرځېده، پخپل دریځ کې یې بشپړ بدلون راوست او د PAP څخه یې ملاتړ وکړ. دې حرکت سره زما په زړه کېددې ورځپاڼې لپاره کوم احترام پیدا نشو، کله چې د مالیزیا سیاستونو د ورځپاڼې لپاره ګټور نه و نو ورځپاڼې د خپل کولالمپور دفتر په د مالیزیا د ملي یووالي په سازمان چې د مالیزیا د اقتدار ګوند و خرڅ کړ.

زمورږ حکومت د خلکو د عمل ګوند انګلیسي ونډه وال ته اجازه ورکړه چې د وزځپاڼې مالکیت وساتي او په سینګاپور کې خپل خپرونو ته دوام ورکړي. ښاغلي سیمونیز د ورځپاڼې مالک، د سولې لپاره زمورږ خواته راغی او د خپلې ورځپاڼې د سیاسي اجنډا څخه تېر شو، خپل موضوعات یې اقتصادي او سوداګریزو مسایلو ته

ځانګړي کړل، د ورځپاڼې بلې مدیرې اغلې لېسلی ببرته سینګاپور ته ستنه نشوه او په استرالیا کې یې ژوند غوره کړ.

له هماغه ځایه چې د سیالۍ پلوی وم، نورې ورځپاڼې مې هڅولې چې په سینګاپور کې خپل کارونه پیل کړي. څو ورځپاڼو خپل کارونه پیل کړل خو ماتې یې وخوړه، د برتیانې د سل کاله حکمرانۍ نه وروسته، د Strait times ورځپاڼې تراوسه د سینګاپور پر مطبوعاتو حاکمیت درلود. د Singapore standard ورځپاڼې لا په ۱۹۲۰ کال کې خپلې دروازې تړلې وې. د Eastrern sun په نوم یوې بلې ورځپاڼې په شخصي توګه په ۱۹۶۶ کال کې خپل کار پیل کړ. د ورځپاڼې د مالک او کاو تر ډېره د ورځپاڼې د کارونو پرځای بداخلاقیو سره سر او کار و.

د چین د جمهوري اژانسو نو څخه تر خبرو وروسته - او کاو- وکړای شول چې درې میلیونه قرضه پیدا کړي. دا قرضه چې د خنده وړ ربع ۱،۰ سلنه توام په کال وه، باید په پنځه کلونو کې ببرته ورکړي. د دې قرضې عمده پټ شرط داوه چې د چین جمهوري مملکت د عمده مسایلو سره غرض ونلري او مخالفت یې ونکړي او په نامهمو مسایلو کې بې لورې پاتې شي.

نو موړې ورځپاڼه د کمزوري مدیریت له امله ډېر زیانونه ولیدل. ورځپاڼې په ۱۹۷۱ کال کې یوه بله مرسته چې ۲۰۰۰،۰۰۰ ډالر کېده ترلاسه کړل. په ۱۹۷۱ کال کې مونږ دغه تور فعالیت چې د بهرني قدرت لخوا تمویلېده افشا کړ. او کاو- دا مطلب ومانه چې دهغه ورځپاڼې

ملاتړ چین کاوه، د ورځپاڼې نشراتي بورډ په پایله کې په دا چاره خپل اهانت وګاڼه او استعفاګانې یې ورکړې او بلاخره ورځپاڼه وتړل شوه.

د Singapore Herald ورځپاڼه یوه بله ورځپاڼه وه چې تور فعالیت یې کاوه او په سینګاپور کې یې خپرونې کولې. ددې ورځپاڼې د تمویل سرچینه یوه غیر کمونیستي مرجع وه. دا ورځپاڼه په ۱۹۷۰ کال کې په بهرني مالیکیت سره د بهرنیو او ورځپاڼه لیکوونکو پرمټ خپرونې پیل کړې. ددې ورځپاڼې په پیل کې ماسره دا پوښتنه پیدا شوه چې په کوم دلیل دوه تنه بهرني وګړي چې د ورځپاڼې اصلي خاوندان هم وو په انګلیسي ژبه خپرونې پیل کړي، چې د بیان د ازادۍ په پلمه د حکومت ضد نشرات ، د جبري عسکري خدمت په اړه غوغا ، د رسنیو محدودیت او نورو تبلیغاتو لاس پورې کړ.

لیدل کېده چې ورځپاڼه د پیسو له اړخه په زیان کې وه، زموږ د داخلي امنیت ریاست (Internal Security Department) اطلاع ورکړه چې ددې ورځپاڼې لوی ونډه وال یو هانکانګي شرکت دی چې Heeda & Companay نومېږي چې په دوو مجهولو نومونو ثبت شوې وه. ورځپاڼې ډېر ژر ۲،۳ میلیونه ډالره خپله عملیاتي پانګه مصرف کړه. ددې پیسو له خلاصېدو نه وروسته په سینګاپور کې د چیس منهاتن بانک څانګې ۱،۸ میلیونه ډالر قرضه د ضمانت غوښتلو نه پرته یادې شوې ورځپاڼې ته ورکړل. ښاغلي ډیویډ راکفیلر د یاد بانک مشر،

پدې اوند د ځواب ویلو لپاره تر فشار لاندې راغی، ماته یې فون وکړ او ویې ویل چې دا قرضه په اشتباه کې ورکړل شوې ده.

هغه مدعي شو چې لومړي مرستیال یې چې د چیس منهاتن بانک د سینګاپور د څانګې مدیر هم و د یاد بانک له مقرراتو څخه خبر نه و، او پدې نه پوهېده چې یاد بانک ورځپاڼو ته قرضه نشي ورکولای. د هغه توضیحاتو ماته قناعت رانکړ ما د ورځپاڼې له مسوول مدیر چې تازه ګمارل شوی و، وپوښتل چې هایدا او شرکا د وندهو د شرکت ترشا اصلاً څوک و، هغه داسې فکر کاوه چې زه له دې چارې څخه خبر وم. په ځواب کې یې وویل د دې ورځپاڼې اصلي مالک دانلډ ستیفنز، په کانبیرا (د استرالیا پلازمېنه) کې د مالیزیا سفیر و.

نوموړی شخص مخکې په مالیزیا کې د سباح ولایت اعلای وزیر و، هغه وروسته مسلمان شوی و او په ځان یې د فواد ستیفنز نوم کېښود. د مسوول مدیر څخه مې وپوښتل چې ایا فکر کوي ستیفنز دې په فردي ظرفیت سره حاضري شي چې د یو نیم میلیون ډالرو د بایلوو ریسک په ځان ومني چې د سینګاپور د حکومت پرضد یې تبلیغات کړي، چې د حکومت پرورانده یې د سینګاپور د خلکو ذهنونه مغشوشول هغه په دې اړوند زما د بې باورۍ په اړوند موافق و.

کله مې چې دا مطلب ۱۹۷۱ کال د مۍ په میاشت کې پخپلې یوې وینا کې افشاد کړه، ستیفنز چې کله چې هغه په سینګاپور کې و ورسره

بلد وم چې اوس په کانبيرا کې اوسېده ، ماته يې يو ليک راولېږه چې داسې يې پکې ليکلي وو:

(بايد درته ووايم چې ما ددې لپاره په SINGAPORE Herald ورځپاڼه کې پانګونه وکړه چې ما مخکې د ورځپاڼه ليکنې په برخه کې دنده لرله او معتقد يم چې سېنګاپور هغه هېواد دی چې هلته زما پانګونه خوندي ده...

زه زوړ شوی وم او فکر مې وکړ له تقاعدۍ نه مخکې پدې برخه کې په پانګونې سره په هير الډ ځانته کافي معاش لاسه راوړم. هغه خپله برنامه کې توضيح نکړه چې څنګه يې له پانګونې مخکې پدې برخه کې زه خبر نه کړم او زما د اجازې او ملاتړ په لټه کې هم نشو.

ورځپاڼې او نشرات يې له شک پرته د يوه هېواد په سياستونو باندې اغېزمن ثابتېدای شي. کله چې په ۲۰ کلونو کې يو بل بهرنی ورځپاڼه ليکوونکی د ټامسن په نوم چې د ورځپاڼه ليکنې يو فعال و ، غوښتل يې چې په سېنګاپور کې يوه ورځپاڼه پيل کړي، ددې کار د ترسره کولو نه مخکې زما خواته راغی او راځخه يې مشوره وغوښته. ما ورته مشوره ورکړه چې دا کار ونکړي، ځکه چې نه مې غوښتل هغه بهرنی چې دلته کومه ريښه نلري زموږ سياسي اجنډا تعين کړي.

پداسې حال کې چې د هيرالډ خزانه مخ په تشېدو وه، د آوسيان په نوم يوه هانکانګي ورځپاڼه ليکوونکې مېرمن چېد او کاو خور وه يوه

جدي سوداګره په نظر راتلله، په تاکيدي ډول يې ۵۰۰۰۰۰ ډالرو سره د ورځپاڼې ژغورنې ته زړه ښه کړ.

دې ښځې هغه سندونه چې پيسې يې ورکړې وې راته وښودلې، خو دا سند يې نه درلود چې هغه ددې ورځپاڼې شريکه ده که سهمداره. له هغې څخه مې وپوښتل چې ايا هوډ لري چې نورې پيسې هم ورځپاڼې ته ورکړي؛ ځواب يې راکړ چې نه، او ژر يې سينګاپور پرېښود او هانکانګ ته لاړه. د اسيا د مطبوعاتو بنسټ (press foundation of ASIA) چې د مطبوعاتو نړيوال انستيټيوټ سره همکاو، اعلاميه يې صادره کړه او له ما څخه يې وغوښتل چې د ورځپاڼې د نشراتو جواز فسخ نکړم. پدې اعلاميه کې زما څخه غوښتل شوي و چې د ای پی ای کلنۍ غونډه کې وينا وکړم. مخکې له دې چې په نوموړې کلنۍ غونډه کې د ګډون په موخه هلسنکي ته لاړ شم، د سينګاپور هيرالډ ورځپاڼې جواز مې فسخ او باطل اعلان کړ.

ټولیزې رسنۍ

په یاده شوې کلنۍ غونډه کې که ما ګډون نه وی کړی نو اټکل کېده چې ګډونوالو د سینګاپور پرضد یو پربکړه لیک تصویبوه. په هغه بیانیه کې چې وړاندې مې کړه موضوع مې په نوې ډیموکراسۍ کې د رسنیو د رول په اړوند وه، پدې بیانیه کې مې ګډونوالو ته وویل زموږ اړتیا رسنیو ته داوه چې هغه کولتوري او فرهنګي ارزښتونه چې زموږ په ښوونځیو او پوهنتونونو کې تدریسېږي تقویت کړو، نه دا چې نور یې هم ضعیفه کړو.

ټولیزې رسنۍ کولای شي داسې یوه روحیه جوړه کړي چې د هغې پراساس خلک د پوهې، مهارتونو او هغو کاري ډیسپلینونو په ترلاسه کولو کې چې په پرمختللو هېوادونو کې مروج وي وهڅېږي. له دې څېړونو پرته موږ هېڅکله نشو کولای چې د خپلو خلکو د ژوند سطحه پورته کړو.

پدې بیانیه کې، سربېره پردې مې زیاته کړه چې په سینګاپور کې څرنګه مطبوعاتي راپورونه او انځورونه، په داسې یو هېواد کې چې د نژادونو، ژبو، کولتورونو او مختلفو مذهبونو څخه جوړ یو هېواد چې د ستونزو او ان وژنو سبب شوي وو.

پدې اړوند مې له دوو مشخصو بېلګو څخه یادونه وکړه، په لومړۍ بېلګه کې مې هغو شورشونو ته نغوته وکړه چې په ۱۹۵۰ کال کې رامنځته ته شوه او د (ځنګلي جنۍ) د جنجالونو په نوم یې شهرت درلود. دې راپورونو ته د سېنګاپور سټنډرډ ورځپاڼې لمنه وهله او پکې بار بار چاپېدل، پدې راپور کې یوه هالنډي جنۍ چې د خپلې مالیزیایي تورۍ سره مسلمانه شوې وه، د حضرت مریم مجسمې سره یې کونډه وهلې وه.

دې چارې د ډېرو احساسات راوپارول او د په واټونو کې د لاریونونو سبب شول، وروسته په ۱۹۶۴ کال کې د چیني ضد شورشونه د حضرت محمد صلي الله علیه وسلم د مولود په ورځ ترسره شول. دا شورشونه په یوې ورځپاڼه کې د ناسمو راپورونو د مکررو په پایله کې ترسره شول. چې د هغوی پر اساس اکثریتو چینایانو په اقلیت مالیزیایانو ظلم کاوه، د مالیزیایي ډلې دا ناسم اخبار خلک شورش ته وهڅول.

حاضرینو ته مې وویل، زه پدې عقیده نه یم چې د ورځپاڼې خاوند هرڅه وغواړي خپاره یې کړي. د ورځپاڼې د امتیاز خاوند او ژورنالېستان یې هغه څوک نه دي چې د د وزیرانو په څېر د خلکو په رایه انتخاب شوي وي. کنفرانس ته زما اخري پیغام داو چې:

د مطبوعاتو او د خبري رسنیو ازادي باید د سېنګاپور د انتخابي حکومت د اساسي اړتیاوو تابع وي، د پاروونکو پوښتنو په ځواب

کې مې په ټول قاطعیت سره مې ادب او نزاکتونه وساتل. څو کاله وروسته مو يو قانون تصويب کړ چې پر بنسټ يې هيڅ څوک حق نلري د يوې ورځپاڼې د عادي ونډو درې سلنې نه زياته برخه ولري. په ضمن کې پدې قانون کې د ونډو ځانګړې ګټګوري مو رامنځته کړه، چې د ونډو د مديريت په نوم يادېده. د مطبوعاتو وزير پدې اړه د پرېکړې واک درلود چې څوک به د ونډو مديريت کې وي. هغه دا ونډې څلورو سيمه ييزو بانکونو ته ورکړې، دې بانکونو سينګاپوري مالکيت درلود. دې ونډه والو په سياسي لحاظ بې پلوه دريځ نيوه او د خپلو شخصي ګټو لپاره اقتصادي ثبات او ودې ملاتړ کاوه.

زه د هغه سياست چې غربي نړۍ يې د رسنيو په برخه کې کوي پلوی نه يم. هغه سياست چې برجسته او شتمن د رسنيو خاوندان چې هرڅه يې زړه وي که له حقيقت څخه هم لرې وي، خپاره يې کړي، ددې پلوی نه يم. په ۱۹۸۰ کال کې يو شمېر انګليسي ژبې نشرات چې د غربيانو په لاس کې وو، د ملاحظې وړ ډېر شو.

په ښوونځيو کې د انګليسي تدريس په پايله کې ، هغه خلک چې انګليسي اخبار يې لوسته يا يې انګليسي سره لېوالتيا لرله، مخ په ډېرېدو وو. موږ کمونيستي نشرات تل بند کړيدي، هېڅ انګليسي ژبې رسنۍ او يا کوم بهرني رسنيز سازمان پدې اړوند کومه نيوکه نه ده کړې. موږ هېڅ کومه غربي ورځپاڼه نده تړلې، دې ورځپاڼو کله چې

زموږ په اړه تورونه لګولي دي يا يې ناسم معلومات خپاره کړيدي، هېڅ کله يې موږ ته دا حق نه دی راکړی چې د دوی د ناسمو معلوماتو او تورونو په اړه ځواب ووايو.

په کال ۱۹۸۶ کال کې مو پرېکړه وکړه چې داسې يو قانون تصويب کړو چې په هغه کې د هغه ورځپاڼو وېش او پلور محدود شي چې د سنګاپور په کورني سياست کې مداخله کوي. په دې قانون کې د يو معيار داو چې د تشخيص لپاره (د سنګاپور په کورنيو چارو کې لاسوهنه) دا وه چې ايا د سنګاپور په اړه که کومه ورځپاڼه ناسم راپور خپروي، حاضره ده چې زموږ ځواب يا سپيناوی هم خپور کړي ، که نه! نو موږ دا ډول ورځپاڼې ونه ترلې خو تيراژ مو ورته محدود کړ.

هغه چاچې ددې محدوديت په پايله کې نوموړې ورځپاڼه نشو ترلاسه کولی نو کاپي يا د فکس له لارې به يې ترلاسه کوله چې دې چارې ددوی په اعلاناتو باندې ناوړه اغېز وکړ، خو د هغوی د راپورونو د خپرولو خنډ نه ګرځېد.

په پايله کې دې ورځپاڼې والا نشو ويلی چې موږ ددوی د راپورونو څخه وېره لرو، لومړنۍ خپرونه چې دا قانون يې تر خپو لاندې کړ، د Time په نوم يوه امريکايي اونيزه مجله وه. د ۱۹۸۶ کال د اکتوبر په مياشت کې د ولسي جرګې يو وکيل چې د حکومت مخالف و د قرضه

ورکوونکو د پیسو د غلا په تور او د ناسمو معلوماتو او اسنادو په وړاندې کولو سره د سېنګاپور د محاکمو لخوا مجرم وپېژندل شو.

زما مطبوعاتي سکرتر یو مکتوب مجلې ته ولېږه او په هغه کې ددریو فاحشو غلطیو چې په راپور کې وې اصلاح شوې. مجلې د مکتوب له چاپ څخه سرغړونه وکړه او پرځای یې دوه متنونه وړاندیز کړل چې د مطلب مانا یې تغیروله.

زما مطبوعاتي سکرتر غوښتل چې لیک یې له ایډیټ پرته خپور شي. کله چې مجلې بیا هم دده غوښتنې ته منفي ځواب ورکړ. د مجلې تیراژ مو له ۱۸۰۰۰ څخه تر ۹۰۰۰ پورې او پاتې ۲۰۰۰ کاپیو ته راټیټ کړ. له دې اقدام څخه وروسته، د ټایم مجلې زموږ ځواب د بشپړ متن سره چاپ او خپور کړ.

اته میاشتې وروسته، هغه محدودیت چې پر مجله مو لګولی و، مرتفع کړ. د اسیاسي وال سټریټ ژورنال ورځپاڼې په ۱۹۸۲ کال د ډسمبر په میاشت کې زموږ د ثانوي ونډو بازار په اړه یو دروغجن راپور خپور کړ. پدې راپور کې ادعا شوې وه چې دولت دا بازار ددې لپاره رامنځه کړی چې په هغه کې د هغو دولتي شرکتونو ونډې چې د سقوط په حالت کې وي پر ښاریانو خرڅ کړي.

د سېنګاپور پولي ادارې ددې بې ځایه تورونو په اړه یو لیک د ورځپاڼې ادارې ته ولېږه، ورځپاڼې نه یوازې دا چې زموږ لیک خپور

نکړ، بلکې ادعا يې وکړه چې دا سې يوه کمپنۍ شته ده او زموږ مکتوب د ورځپاڼې شهرت ته صدمه رسولې. دې ادارې يوه بل ليک د ورځپاڼې ادارې ته واستوه او په هغه کې يې د ورځپاڼې تيروتنو ته ايشاره کړې او هيله يې وکړه چې هغه کوم مطلب و چې د ورځپاڼې شهرت او باور ته يې زيان اړولی؟ هيله مو وکړه چې ورځپانه دې زموږ مکتوب خپور کړي.

ترځو لوستوونکي خپله قضاوت وکړي، خو ورځپاڼې د سقوط په حال کې د دولتي شرکت نوم ذکر نکړ او ځرګنده يې نکړه چې کومې برخې ددوی ورځپاڼې باور او شهرت ته زيان اړولی دی.

په ۱۹۸۷ کال د فبروری د اسيايي وال سټريټ ژورنال ورځپاڼې تيراژ له ۵۰۰۰ څخه ۴۰۰ ته راټيټ کړ او هغه مکتوبونه چې د سنګاپور پولي ادارې او ورځپاڼې ترمنځ رد اوبدل شوي وو خپاره کړه. موږ د هغه ورځپاڼه ليکوونکی چې د جنجال سبب شوی و بلنه ورکړه چې د حثيت د زيانمنېدو لپاره يې موږ محکمې مېز ته راوکاږي خو هغه دا کار ونکړ.

په تعجب سره مې واورېده چې د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو وزارت وياند څنګه چې د خپله ورځپاڼې پواسطه راپور ورکړی شوی و. پدې اړه چې موږ د وال سټريټ ژورنال تيراژ راښکته کړی و، پدې سره يې خپګان ځرګند کړ. زموږ د بهرنيو چارو وزارت د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو وزارت ترځو د هغه راپور چې د وال سټريټ ژورنال

خپور کړی و، تایید کړي، ځکه که دا څرګندونې که ریښتیا هم شوې وي نو په ښکاره د سېنګاپور په کورنیو چارو کې لاسوهنه ده.

د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت زموږ پوښتنې ته ځواب وویل او زیاته یې کړه چې پدې اړوند له هېڅ کوم خوا پلوي نه کوي او خپله بې پرېتوب ساتي. په یوه بل لیک کې مې د امریکا متحده ایالتو د بهرنیو چارو وزارت څخه مې وپوښتل دبې پرېتوب اصل په پام سره ایا حاضر به شي چې د وال سټریټ ژورنال سره زموږ د تبادله شوو مکتوبونو د خپرواي په اړه تاسف ښکاره کړي. د بهرنیو چارو وزارت بیا بیا دا ویلي چې له هېڅ کومې ډلې پلوي نه کوي.

خو د هغه دایمي ژمنې په اړه چې د وینا د خپلواکۍ په اړه یې لري، دا بیان په دې مانا وه چې مطبوعات د نشراتو په برخه کې چې څه خپروي ازاد دي. په که څه دا چاره غیر مسوولانه او یو طرفه په نظر راتله، زموږ د بهرنیو چارو وزارت وویل چې موږ اړ نه یو چې د امریکا د مطبوعاتو له قانون څخه پیروي وکړو.

زموږ د بهرنیو چارو وزارت په مکتوب کې زیات شوي وو چې، سېنګاپور خپل قوانین لري او دا حق خپل ځان ته خوندي کوي چې ناسمو او ګمراه کوونکو راپورونو ته ځواب ووايي. په مکتوب کې

ذکر شوي وو چې بهرني مطبوعات په سینګاپور کې د وېش او نشر (حق) نلري.

موږ دا امتیاز د هغو شرایطو پر بنسټ ورکوو چې موږ ووضع کړیدي. د متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت دې مکتوبونو ته ځواب ونه ویل. دوه اونۍ وروسته وال سټریټ ژورنال یو مکتوب د اړیکو او اطلاعاتو وزارت ته راولېږه او په هغه کې یې د دې اجازه غوښتې وه ترڅو ورځپاڼه هغو ګډونوالو ته وړیا ووېشي چې په ورځپاڼه کې یې ګډون کړی و خو د تیراژ د کمښت له امله ورته ورځپاڼه نه ده رسېدلې.

په مکتوب کې راغلي و، چې ورځپاڼه حاضره ده هغه سوداګرو ته وړیا ووېشي چې د ورځپاڼې د نه رسېدو له امله یې شکایت کاوه، وزارت له دې وړاندیز سره پدې شرط هوکړه وکړه چې سوداګریزې خبرتیاوې به ترې باسي. ورځپاڼې زموږ د اوړاندیز ونه مانه او ټینګار یې کاوه چې خبرتیاوې یې عمده برخه ده او پرته له دې به ورځپاڼه د ډېرو ستونزو سره مخ شي.

موږ وړاندیز وکړ چې هغه لګښت چې د خبرتیاوو د نه خپراوي په برخه کې وي موږ یې پرغاړه اخلو. ورځپاڼې زموږ د اوړاندیز هم رد کړ، په ځواب کې مو ولیکل: تاسو پدې اړه لېوالتیا نه لرئ چې خلک د اعلاناتو له لارې د سوداګرۍ په اړه معلومات ترلاسه کړي، بلکې موخه مو داده چې د اعلانونو له لارې پیسې وګټئ.

د ۱۹۸۷ په سپتمبر کې د ایشیا ویک په نوم امریکایي خپرونې موږ هېڅ وګڼلو او یو ناوړه عمل یې ترسره کړ.

قضیه داسې وه چې زموږ د کورنیو چارو وزیر مطبوعاتي سکرتر یو مکتوب د خپرونې دفتر ته استولی یې وه او په هغه کې یې د هغه ناسم مطلب په اړه ایشاره کړې وه چې په مجله کې خپور شوی و، ایشیا ویک مجلې د دې لیک ځینې برخې د (حقایقو د مسخې) تر سرلیک لاندې خپور کړ. ورځپاڼې نه یوازې دا چې د لیک ځینې برخې لرې کړې وې بلکې له ۴۷۰ څخه ډېرې کلمې یې له ځانه اضافه کړې وې او لیک یې دوه برابره کړی و.

پره له دې چې د سکرتر هوکړه ترلاسه کړي، یا د موضوع د تحریف په اړه لوستونکو ته افشا کړي. سکرتر یو احتجاجیه لیک ولېږه او په هغه کې یې غوښتي و چې مجله د هغه ټول اصلي لیک او نرې راتلونکې لیکنې له کموالي او زیاتوالي نه پرته چاپ کړي.

ایشیا ویک له دې کار څخه سرغړونه وکړه. موږ د مجلې تیراژ له ۱۱،۰۰۰ څخه تر ۵۰۰ کاپیو پورې کمې کړې. یوه میاشت وروسته، مجلې زموږ لیکونه له ایډېټ پرته خپاره کړل او موږ هغه بندیز چې پرې لګولی مو و یو کال وروسته لرې کړ.

فیلیپیني رسنۍ

له دې نه وړاندې چې زموږ ستونزه د وال سټریټ ژورنال سره حل شي، راته بلنه راکړل شوه ترڅو په واشنګټن کې د ورځپاڼو د مدیرانو په ټولنه کې چې په ۱۹۸۸ کال د اپرېل په میاشت کې جوړېده وینا وکړم.

بلنه مې ومنله. په یاده غونډه کې مې د خپرو پرمهال یوه جمله اقتباس کړه چې متحده ایالاتو د بهرنیو چارو وزارت د یوه مامور په خاطراتو (یادیزو) کې داسې لیکل شوي وو:

هغه ځای کې چې رسنۍ خپلواکې دي، د مسوولو او نامسوولو مطبوعاتو تفکیک ګران کار دی. ما دې مطلب په څرګندولو سره زیاته کړه هغه موډل چې په متحده ایالاتو کې حاکم دی د نړیوال باور څخه برخمن نه دی. د بېلګې په توګه، دفیلیپین رسنۍ د امریکا پر موډل ولاړې وې او د ټولو ازادیو څخه برخمنې دي.

خو دا مطبوعات د فیلیپین د خلکو پروړاندې ناکامې وې. یو اړخیزه او ناخپلواکه رسنیو ددې سبب شوې وې چې د فیلیپین سیاستوال د هغه هېواد د مطبوعاتو بازار بدتر او پخپلو لاسوهنو مبتذله کړي او د خلکو افکار مغشوش کړي. چې خلک پدې پوه نشي چې د هېواد لوړې ګټې یې په څه کې نغښتي دي.

پدې وینا کې ما په یوه نوې مخ پر ودې ټولنه کې د مطبوعاتو پر رول خپل دریځ روښانه کړ. زما په اند د سېنګاپور کورنۍ مناظره خپله د

سېنګاپور خلکو پورې اړه لري او باید وي هم. موږ امریکايي ورځپاڼه لیکوونکي په دې توګه په سېنګاپور کې منو چې سېنګاپور خپلو هېوادوالو ته ور وپېژني.

موږ د امریکايي ورځپاڼو خرڅلاو ته پدې شرط اجازه ورکوو چې وپوهېږو هغوی زموږ په اړه څه لولي. خو موږ هغوی ته اجازه نه ورکوو چې کوم رول چې په امریکا کې لوبوي دلته یې هم ولوبوي. یانې موږ هغوی ته اجازه نه ورکوو چې د حکومت کړنو څارنه وکړي.

هېڅ بهرنۍ ټلوېزیون په سېنګاپور کې د خپرونو د خپرواي غوښتونکي شوي نه و. حقیقت دادی چې د امریکا د اړیکو او ارتباطاتو فدرال کمېسیون له **۲۵** سلنه څخه د زیاتو راډیو ټلوېزیونونو ته پخپل هېواد کې د نشراتو اجازه نه وه ورکړې.

ددې کمېسیون د قوانینو پر بنسټ، یوازې امریکایان کولای شي هغه سوداګري چې د امریکا د خلکو پر عامه ذهنونو اغېز کوي تر خپلې ولکې لاندې راولي.

همدا سبب و چې روپرټ مرداک په **۱۹۸۵** کال کې مجبور شو چې د خپلو اکو ټلوېزیونونو د اخیستلو څخه مخکې لومړی د متحده ایالاتو تابعیت واخلي.

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محمود کرزي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له ژباړن او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ژباړلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

د لیکوال چاپ شوي اثار:

ورزش

ننگیالی د زمانې خوشال خټک یم

ما لا گل بوی کړی نه و

ځوانان د انټرنیټ په زمانه کې

زهر او اوبه

د سېنگاپور داستان

ناچاپ اثار:

د ماشوم اروا پوهنه

د حافظې تقویت

نثر څنگه ولیکو

د خپرونو لړ: ٦٠

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com